

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TOPLUMSAL PROJELER YÖNETİM VE ORGANİZASYONU BİLİM DALI

**SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
BAĞLANMA TİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA ŞENGÜN

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TOPLUMSAL PROJELER YÖNETİM VE ORGANİZASYONU BİLİM DALI

**SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE
BAĞLANMA TİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA ŞENGÜN

Danışman: DOÇ.DR. ATA ÖZDEMİRCİ

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Kübra ŞENGÜN
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : Toplumsal Projeler Yönetimi ve Organizasyonu
Tez Danışmanı : DOÇ. DR. ATA ÖZDEMİRCİ
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Eylül 2020
Anahtar Kelimeler : Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Bağlanma Stilleri, Gönüllük, Sivil Toplum Kuruluşu, STK

ÖZET

SİVİL TOPLUM GÖNÜLLÜLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BAĞLANMA TİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞIRMA

Bu çalışmada kişilerin erken çocukluk döneminde geliştirmiş oldukları bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde ki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Buradan hareketle 135'i sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmuş, 133'ü sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmamış 268 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmada Sosyo-Demografik Bilgi Formu, İlişki Ölçeği Anketi ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Envanteri ölçekleri kullanılmıştır. Çalışmada kullanılmış olan ölçeklerin faktör ve güvenilirlik analizinden sonra tasarlanmış modele göre hipotezleri test etmek için t-testi analizi uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre beş faktör kişilik özellikleri boyutlarından olan sorumluluk, açıklık ve uyumluluk boyutlarının gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Beş faktör kişilik özelliklerine ait diğer iki boyut olan dışadönüklük ve duygusal denge boyutlarının gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bağlanma tiplerinin boyutlarında ise kayıtsız bağlanma, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanmanın kişinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark barındırmadığı bulunmuştur.

GENERAL INFORMATION

Name, Surname : Kübra Şengün
Field : Business Administration
Programme : Social Projects Management and Organizations
Supervisor : Assoc. Prof. Ata Özdemirci
Degree Awarded and Date: Master- September 2020
Keywords : Five-Factor Personality Traits, attachment styles, voluntariness, non- governmental organisation

ABSTRACT

In this study, it is aimed to reveal the effect of attachment styles and personality traits developed by individuals in early childhood on volunteer behavior in civil society. Based on this, a questionnaire was applied to 268 people, 135 of whom volunteered in non-governmental organizations, 133 of whom were not volunteers in the non-governmental organization. Socio-Demographic Information Form, Relationship Scale Questionnaire and Five Factor Personality Traits Inventory scales were used in the study. After the factor and reliability analysis of the scales used in the study, t-test analysis was applied to test the hypotheses according to the designed model.

According to the findings obtained from the study, a significant difference was found on the voluntary behavior of the dimensions of responsibility, openness and compliance, which are among the five factor personality traits dimensions. No significant difference was found on the voluntary behavior of the other two dimensions of five factor personality traits, extraversion and emotional balance. Regarding the dimensions of attachment types, it was found that indifferent attachment, secure attachment, and fearful attachment do not have a significant difference on the volunteer behavior of the individual in civil society.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
TEŞEKKÜR	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ARKA PLAN	4
1. KİŞİLİK	4
1.1 PSİKODİNAMİK KURAMLAR	5
1.1.1. Sigmund Freud'un Psikanalitik Kuramı	5
1.1.2. Alfred Adler Bireysel Psikoloji Kuramı	6
1.1.3. Carl Gustav Jung'ın Analitik Kuramı	8
1.1.4. Karen Horney'in Kişilik Kuramı	10
1.1.5. Erich Fromm'un Kişilik Kuramı	11
1.1.6. Harry Stack Sullivan'ın Kişilik Kuramı	13
1.1.7. Erik H. Erikson'un Kişilik Kuramı	15
1.2. DAVRANIŞÇI VE BİLİŞSEL KURAMLAR	18
1.2.1. B.F Skinner'ın Radikal Davranışçılık Kuramı	18
1.2.2. John Dollard ve Neal E. Miller'ın Eklektik Davranışçı Yaklaşımı	19
1.2.3. Albert Bandura'nın Sosyal Bilişsel Kuramı	20
1.2.4. George Alexander Kelly'nin Kişisel Yapılar Kuramı	21
1.1.3. İNSANCIL/VAROLUŞÇU KURAMLAR	22
1.3.1 Carl Ransom Rogers'in Birey Merkezli Yaklaşımı	22
1.3.2. Abraham H. Maslow'un Kendini Gerçekleştirme Kuramı	23
1.3.3. Rollo May 'in Varoluşçu Kişilik Kuramı	24
1.4. AYIRICI ÖZELLİK KURAMI	25
1.4.1. Gordon Willard Allport	25
1.4.2. Raymond Cattell'in Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı	26
1.4.3. Hans Eysenck'in Biyoloji Temelli Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı	27

1.4.4. Robert McCrea ve Paul Costa'nın Beş Faktör Kuramı	28
2. BAĞLANMA KURAMI	30
3. GÖNÜLLÜLÜK	33
2. BÖLÜM: YÖNTEM	34
2.1. Araştırmanın Amacı	34
2.2. Evren Ve Örneklem	34
2.3. Araştırmanın Kısıtları	34
2.4. Veri Toplama Araçları	34
2.4.1. Demografik Özellikler Formu	34
2.4.2. İlişki Ölçeği Anketi	35
2.4.3. Beş Faktör Kişilik Envanteri	36
2.5. Model ve Hipotezler	39
3.BÖLÜM: BULGULAR	40
3.1. Veri Çözümleme Yöntemi	40
3.2. Araştırmaya Katılanlar Hakkında Tanımlayıcı İstatistikler	40
3.3. Faktör ve Güvenilirlik Analizi	42
3.3.1. İlişki Ölçeği	42
3.3.2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği	44
3.4. Korelasyon Analizi	46
3.5. Hipotez Testleri	49
4.BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA	52
KAYNAKÇA	55
EK 1. Demografik Form	62
EK 2. Beş Faktör Kişilik Anketi	64
EK 3. İlişki Ölçeği Anketi	66

TABLO LİSTESİ

TABLO 2.1. İlişki Ölçeği Soruları.....	35
TABLO 2.2. Faktör Kişilik Ölçeği Soruları.....	37
TABLO 3.1. Demografik Bilgiler İle İlgili Sorulara Ait Veriler	41
TABLO 3.2 Bağlanma Stilleri İçin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları	43
TABLO 3.3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri İçin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları	45
TABLO 3.4. Değişken Boyutlarının Birbiri ile Korelasyonu	48
TABLO 3.5. Sivil Toplumlarda Gönüllü Olma Davranışının Kişilik Özellikleri ve Bağlanma Tiplerine Göre Farklılaşmasına İlişkin T-testi.....	49
TABLO 3.6. Araştırma Hipotezlerinin Analiz Sonuçları	52

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1. Araştırma Modeli.....	39
--------------------------------	----

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesindeki tüm süreçte hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve bana her noktada yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Ata Özdemirci'ye teşekkür ederim.

Lisans sürecimden bu yana bilimsel bakış açısı kazanmamda katkısı olan Doç.Dr. Eyüp Aygün Tayşir'e teşekkür ederim.

Araştırmadaki verilerin toplanmasında katkıda bulunan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca kuvvetli destekçilerim olan annem Emine Şengün, babam Feti Şengün ve her daim yanımda olduğunu bildiğim kız kardeşim Büşra Şengün olmak üzere aileme ve yüksek lisans eğitimine başladığım an itibari ile heyecanı ve mutluluğu ile bana manevi destek olan rahmetli dedem Rıfat Parlakçı'ya çok teşekkür ederim.

Son olarak bu süreçte son ana kadar yanımda olan Asya Tunar başta olmak üzere tüm dostlarıma çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Psikoloji literatüründe kişilik kapsamı en geniş kavramlardan biridir. Kişiliğin oluşumunda biyolojik mekanizmalar, evrimsel süreçler, sosyal kültürel yapı, aile ve coğrafi faktör gibi çok yönlü ve girift bir yapıyı barındırmasından kaynaklı olarak literatürde birçok yaklaşım ileri sürülmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde kişinin bilinç dışını temele alan psikodinamik kuramlara, çevreyi temele alarak koşullanma ile kişiliği temellendiren davranışçı kuramlara, insanın özünü iyi kabul ederek her kişinin bir potansiyel barındırdığının kabulü ve farkındalığını temel alan insancıl/varoluşçu kuramlara ve McCrea ve Costa (1983) yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ortaya konulan beş faktör kişilik kuramını da içinde barındıran kişiliği sınıflandıran bir yaklaşımı temele alan ayırıcı özellikler kuramına yer verilmiştir. Araştırmanın konusu olan beş faktör kişilik kuramının boyutları dışadönüklük, nevrotizm, uyumluluk, açıklık ve sorumluluk olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Dışadönüklük boyutu sosyalliği sevmeyi, neşeli olmayı, enerji yüksekliğini, eğlenceli olmayı içinde barındırırken Nevrotizm boyutu kaygılı olmayı, sinirli olmayı ve endişeli olmayı, Uyumluluk boyutu iyilik yapmayı ve yardım etmeye yatkınlığı, yumuşaklılığı ve şefkatli olmayı, Açıklık boyutu değişime açıklığı, özgün düşünmeyi ve geleneksellikten uzak olmayı, Sorumluluk boyutu ise hırsı, çalışkanlığı, disiplini ve tedbirliliği barındırmaktadır.

Araştırmanın değişkeni olan beş faktör kişilik yapısı ile ilgili ülkemizde ve yurtdışında gerçekleştirilmiş birçok çalışma mevcuttur. Ülkemizde ki çalışmalardan ilerlenecek olunursa beş faktör kişilik özelliği ile öznel iyi oluş ile arasında ki ilişki araştırılmıştır (Reisoğlu, 2014). Bir diğer çalışmada ise psikolojik dayanıklılık ile beş faktör kişilik özellikleri arasında ki ilişki araştırılmıştır (Özer, 2013). Yurtdışında yapılan çalışmalara değinilecek olunursa öznel iyi oluş ile beş faktör kişilik özellikleri arasında ki ilişki araştırılmıştır (Tanksale, 2015). Bir diğer çalışma da ise duygusal zeka ile beş faktör kişiliğin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırma konusu olmuştur (Siegling, Furnham ve Petrides, 2015).

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan bağlanma, kişinin kendisinde önemli olarak gördüğü insanlara karşı geliştirmiş oldukları güçlü bağıdır (Bowlby, 1980). Bartholomew ve ekibi Bowlby'nin teorisini referans alarak yetişkin bağlanma stilleri üzerine yapılan en kapsamlı çalışmayı gerçekleştirmişlerdir (Bartholomew,1990). Bu çalışmaların sonucunda güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma ve saplantılı bağlanma olmak üzere dört model kurulmuştur. Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler hem kendilerine karşı olumlu benlik modeli geliştirdikleri gibi diğerleri modeli de olumludur. Buradan hareketle güvenli bağlanma stiline sahip kişiler insanlarla kolay duygusal yakınlık kurarlar ve öz benlik duyguları gelişmiştir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Korkulu bağlanma stiline sahip kişilerin hem kendilerine karşı olumsuz benlik modeli hem de insanlara karşı olumsuz diğerleri modeli geliştirmişlerdir. Buradan hareketle korkulu bağlanma stiline sahip kişiler insanlarla kolay duygusal yakınlık kuramazlar ve öz benlik duyguları gelişmemiştir (Bartholomew ve Horowitz,1981). Kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerin benlik modeli olumlu iken diğerlerine karşı olumsuz model geliştirmişleridir. Buradan hareketle kayıtsız bağlanma stiline sahip kişiler diğer insanlarla kolay duygusal yakınlık kuramazlarken öz benlik duyguları gelişmiştir (Bartholomew ve Horowitz,1981). Saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin ise benlik modeli olumsuz iken diğerlerine karşı olumlu bir model geliştirmiştir. Buradan hareketle saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler diğer insanlarla sağlıklı bir duygusal yakınlıktan çok benlik modelinin gelişmemesinden kaynaklı olarak onaya dayalı ve bağımlı bir ilişki modeli kurarlar.

Ortaya konulmuş olan bu bağlanma stilleri kişilerin yetişkinlik yaşantısını etkilemektedir (Arslan, 2008). Erken yaşta gerçekleştirilen bu bağlanma stillerinin kişinin yetişkinlik döneminde de etkisinin devam ettiğine dair ülkemizde ve yurt dışında yapılmış çalışmalar mevcuttur. Örnek olarak 2006 yılında Sümer, zeka türlerinden olan duygusal zeka, ilişkiye bağlılık ve ilişki tatmini ile bağlanma stilleri arasında ki ilişkiyi incelemiştir. Bağlanma stillerini ele alan bir diğer çalışmada ise benlik kavramı ve toplumsal cinsiyet arasında ki ilişki araştırılmıştır (Damarlı, 2006). Yurtdışında yürütülmüş olan çalışmalara değinecek olursak üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bağlanma stili ile bir sorun ile karşılaşıldığında bu sorunu nasıl bir iletişim şekli ile çözdükleri arasında ki ilişkisellik

araştırılmıştır (Harvey ve Byrd, 2000). Başka bir çalışma da bağlanma stilleri ile duygu kontrolü arasında ki ilişki araştırılmıştır (Kobak ve Sceery, 1988). Tüm bu araştırma sonuçlarında araştırma konusunda yer alan değişken ile bağlanma stillerinin belli boyutlarıyla ilişkisel kurulumuştur.

Araştırmada ele alınmış olunan gönüllük kavramı ise kişinin gönüllü çalışma karşılığında herhangi bir ücret almadan, yakınlık bağlarından bağımsız kişilere sağlanan destekler olarak tanımlanmaktadır (Tilly & Tilly, 1994). Araştırmanın konusu olan gönüllük ise kişinin yürütmüş olduğu faaliyeti bir sivil toplum kuruluşuna üye olarak gerçekleştirmesini kapsayan resmi gönüllülüktür.

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın amacına, evren ve örnek bilgisine, araştırmanın kısıtlarına, veri toplama yönetimine, kullanılan ölçeklere ait bilgilere, araştırma sorusunu tanımlayan hipotezler ve araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Araştırma da sivil toplum kuruluşunda gönüllü olan ve sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmayan kişilerden alınan veriler ile karşılaştırmalı bir analiz yapılması amaçlanmaktadır. Anket sonuçlarında elde edilen veriler sonucunda hipotezleri test etmek için öncelikli olarak faktör ve güvenilirlik analizine yer verilmiştir. Sivil toplumda gönüllü olma davranışının kişilik özellikleri ve bağlanma tipleri üzerinde ki etkisinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t-testi uygulanmıştır ve analize ilişkin sonuçlar değerlendirilmiştir.

Beş faktör kişilik özellikleri ve bağlanma kuramının yukarıda da belirtildiği gibi ilişki bağlılığı, ilişki tatmini, duygusal zeka, psikolojik dayanıklılık, öznel iyi oluş, benlik kavramı, toplumsal cinsiyet, sorun çözme yaklaşımı gibi bir çok psikolojik ve davranışsal süreçler üzerinde ki etkisi incelenmiş olup kişinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde ki etkisi incelenmemiştir. Bu noktada bu çalışmanın gönüllülük yazınına katkısı olacağı beklenmektedir.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ARKA PLAN

1. KİŞİLİK

Kişilik kavramı, psikoloji alanında kapsamı en geniş kavramlardan biri olarak yer almaktadır. Kişiliğin çok boyutlu ve kompleks bir yapıda olması ve kişiliğin oluşumunda biyolojik mekanizmalar, evrimsel süreç, sosyokültürel yapı, aile ve coğrafi faktörler gibi birçok değişkeni içinde barındırıyor olmasının yaratmış olduğu çok yönlü ilişkiden dolayı literatürde birçok yaklaşım ve tanım ileri sürülmektedir. Allport (1961) kişiliği insanların davranış ve düşünce özelliklerini belirleyen psikofiziksel sistemler olarak tanımlamıştır. Cüceloğlu (1991) ise kişiliği, bireyin iç ve dış dünyasıyla kurmuş olduğu, diğer kişilerden farklılaştıran, kalıplaşmış bir ilişki modeli olarak tanımlar. Buradan referansla kişilik, zaman içerisinde tutarlı bir hal almış olan duygu kalıplarını, davranış tutumlarını ve bilişsel modeli şekillendirmede psikolojik özellikleri gösteren, bireyin temelini ortaya koyan yapılar olarak görülmektedir (Mount, Barrick, Scullen ve Rounds, 2005). Bu kişilik tanımlarına paralel olarak Wiggins (1979), kişilerin bazı durumlar karşısında benzer biçimlerde davranış gösterme yatkınlığının, sistematik olacak bir şekilde ele alınarak bir yapı oluşturulmasını kişilik çalışmalarının temel amacı olarak görmektedir. Literatür incelendiğinde ise kişiliği tanımlarken kimi kuramların bilinçdışı süreçlere odaklanırken kimisinin kişinin öğrenme tarihçesine odaklandığı görülmektedir. Literatürde odaklanılan bir diğer nokta olarak da zihinsel süreçlerin incelenmesi karşımıza çıkmaktadır. Kişiliğin farklı biçimlerde ele alınması sebebiyle bir kuram kişiliğin farklı bir boyutunu ele alarak açıklarken başka bir kuram diğer bir boyutuyla açıklamada daha etkili olabilmektedir. Buradan hareketle kişiliği açıklamada temel kabul edilen belli başlı kişilik kuramları mevcuttur. Bu kuramlar, psikodinamik kuramlar, davranışçı ve bilişsel kuramlar, insancıl/varoluşçu kuramlar ve araştırma odaklı kuramlar şeklinde dört ana başlıkta toplanmaktadır. Çalışmada kişilik, araştırma odaklı ana kuramın altında yer alan beş faktör kuramı dahilinde incelenmektedir. Ancak kişilik yazınında araştırma odaklı ana kuramın temellerinin atan diğer üç ana kurama, araştırma odaklı kuramının gelişimini ve açıklayıcılığını arttırmak adına kuramsal arka planda yer verilmiştir.

1.1 PSİKODİNAMİK KURAMLAR

1.1.1. Sigmund Freud'un Psikanalitik Kuramı

Psikanalitik kişilik kuramına göre davranışlar, insanın biyolojik kökenli dürtüleriyle toplumun kendisine yönelik yarattığı beklentiler arasındaki uyumsuzluğun yarattığı dinamik güçler olarak açıklanmaktadır (Geçtan, 2002). Freud'un bu bağlamda ortaya koymuş olduğu psikanalitik beş ana ögenin ilki olan 'Topografik Model' kişiliği, farkında olunan düşünceleri içeren bilinç, farkında olunmayan ancak bilince gelmesi mümkün olabilen bilgi ve duyguları içeren bilinç öncesi ve yaşamımız yönlendiren derin istek, dürtü ve güdülerini kapsayan bilinçaltı olmak üzere üç bölüme ayırmıştır (Freud, 1963).

'Yapısal Model' ise kişiliği kendi içinde üç ayrı gücün birbiri ile etkileşiminin bir ürünü olarak ele almaktadır (Freud, 1962). İçerdiği istekleri, bencilce ve anında giderme yatkınlığı olan biyolojik güdülerini içeren "id" ve şartlanmalar sonucu benliğe mal edilmiş toplum normları ve beklentileri simgeleyen "süperego" birbirlerine karşıt talepleri olması sebebiyle sürekli çatışma durumundadır (Freud, 1962). Ego ise bu karşıtlık arasında uzlaşma sağlamaya çalışmaktadır ve üçüncü bir güç olarak bebeklikten yetişkinliğe kadar gelişmekte ve kişiliğin dış dünya ile ilişkilerini düzenlemektedir (Freud, 1962).

Freud içgüdüsel dürtülerden özellikle yaşam gücü ile eş anlamlı olan cinsel içgüdü (libido) yaşamın ilk yıllarında özel bir gelişim evrelerinden geçerek erişkin kişiliğin yapı taşlarını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu libidonun psikoseksüel evrelerinin gelişimi 'Genetik Model' de incelenmektedir. Bu süreç beş boyut da ele alınmaktadır. İlki olan oral dönem de 0-1 yaş dilimindeki bebekte en önemli haz ve tatmin kaynağı oral bölgedir (Hjelle ve Ziegler, 1992). 1-3 yaş dilimini oluşturan anal dönemde ise dışkılama ve idrar yapma çocuk için fizyolojik bir işlemde daha fazladır ve bir haz kaynağıdır (Hjelle ve Ziegler, 1992). Bu dönemdeki tuvalet eğitiminin nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak kişiler erişkinlik dönemlerinde aşırı derecede düzenli, katı görüşlülük, inatçı, iyimser, cömert, cimri, ya da yaratıcı kişilik özellikleri sergileyebilmektedirler (Burger, 2006). Fallik dönem ise 3-6 yaş arasındaki çocukların haz kaynağının cinsel organında olduğu dönem olarak nitelendirilmektedir (Hjelle ve Ziegler, 1992). 6-12 yaş diliminde ise sosyal

ortamlara girilmeye başlanan ve enerjinin daha çok zihinsel olarak dışarı atıldığı bir dönem olarak nitelendirilebilmektedir (Hjelle ve Ziegler, 1992). Son evre olan genital dönem ise bireyin anne-babasına olan bağımlılığından ayrılarak aile içinden olmayan karşı cinsten bireylerle olgun ve sağlıklı ilişkiler kurmayı öğrenmeye başladığı dönemdir (Hjelle ve Ziegler, 1992).

Dördüncü model olan ‘Ekonomik Model’ ise bir davranışın sonucu olarak veya psikolojik durum, id, ego ve süperegö arasındaki güç ilişkilerine dayanmaktadır (Geçtan, 2004). Bu model; id, ego ve süperegö’nün belirli bir miktar enerjiye sahip olduğu temeline dayanmaktadır.

Son model olan ‘Dinamik Model’ insan davranışlarını yöneten haz ve gerçeklik ilkesini tanımlamaya çalışan bir yapıdır (Geçtan, 2004). Bu görüşe göre id, ego ve süperegö arasındaki etkileşime bağlı olarak sağlıklı ve sağlıklı davranışlar meydana gelmektedir.

1.1.2. Alfred Adler Bireysel Psikoloji Kuramı

Adler (1969) bireysel psikolojinin temel amacını kişinin toplumsal uyumu olarak tanımlamaktadır. Adler’e göre sosyal belirleyiciler kişiliğin gelişiminde son derece önem kazanır ve “birey ancak toplumla iletişim kurup kaynaştıkça birey niteliğini kazanır” (Adler, 1969). Psikanalize göre, yaşam bencil güdülerle toplumun istediği şeyler arasındaki savaş olarak görülmekteyken Adler’e göre kişilerin başka insanlar ile ilişki kurması için doğuştan gelen potansiyele sahip olduğunu savunmuştur (Ewen, 2003) ve buna da sosyal ilgi ismi olarak tanımlamıştır (İnanç, Yerlikaya, 2012). Sosyal ilgi kavramı; topluluk duygusu, toplumsal duygu, dayanışma duygusu, evrenin bir parçası olduğunu hissetme ve insanlıkla özdeşleşmeyi kapsamaktadır. Adler (1927), bir kişinin tek başına ve hiçbir kültürel değerlere sahip olmadan yabancı bir ormanda kaldığında neredeyse tüm canlılardan daha dezavantajlı bir konumda olduğunu belirtmiştir. Bu noktadan hareketle insanın doğada tek başına hayatta kalmasını ve ilerlemesini olanaklı kılan tek şey toplum içinde yaşamasıdır. Buradan bireyin kendisinin anlaşılabilmesi için içinde bulunulan daha geniş sosyo-kültürel bağlamda başkalarıyla olan ilişkilerinin

incelenmesi gerekmektedir. Sosyal ilgiyi kalıtsal bir faktör olarak nitelendiren Adler, bu kalıtım ortaya çıkma potansiyelinin sergilenebilmesi için sağlıklı bir aile yönlendirmesi ve çevre gerekliliğini vurgulamaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012). Sosyal ilgisi gelişmiş sağlıklı kişilerin amaçları sadece bireysel değil aynı zamanda da toplumsaldır ve diğer bireylerin iyiliğini de içerirken, sosyal ilgisi gelişmemiş bireylerin hedefleri ise ben merkezci ve toplumsal hedefleri içermemektedir.

Kişiliğin gelişim dönemi ile ilgili olarak Adler de Freud gibi kişiliğin hayatın ilk beş yılında biçimlendiğini savunmaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012). Freud'un çocuk cinselliği yaklaşımına katılmakla birlikte Adler cinsel davranışı aynı zamanda da bir başkası üzerinde güç kurmak olarak tanımlamaktadır ve bir başkası üzerinde güç kurma çabasını yaşamdaki temel yönlendirici etken olarak kabul etmektedir (Adler, 1964). Bu güç kurma çabasının temeli erken çocukluk döneminde çevresindeki yetişkinlerin daha güçlü ve yetkin olmalarından dolayı hissedilmeye başlanılan aşağılık duygusunun hayat boyu sürmesi ve çevre karşısında üstünlük elde etmek, kusursuz olma çabası olarak dışavurumuna dayanmaktadır. Adler üstünlük çabasının bir odak noktası olarak büyük ölçüde dört beş yaşlarında geliştirilen yaşam hedeflerinden söz etmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Yaşam hedefleri kavramı önemlidir çünkü yaşam boyu bu hedefler ikincil hedefler oluşturabilse de temelde yer almaktadır ve kişiliğe asıl anlamını veren ve kişinin davranışının sürekliliğini ve tanımlanabilirliğini sağlamaktadır. Bu dönemde ilerideki yetişkin bir bireyin ilk örneği veya şekli oluşup şekillenmektedir (Adler, 1969). Tüm bunlarla birlikte Adler yetişkin kişiliğinin gelişimde erken çocukluk döneminin önemini vurgulamakla birlikte, yetişkinlik dönemindeki değişim ve gelişime Freud kadar sert bakmamıştır.

Adler (1964) iş, arkadaşlık ve sevgi (aşk), tüm insanların hayatlarında kaçınılmaz olarak yaşayacakları ödevler olarak tanımlar. Bunların çözümünün ise hayat biçimi ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Bu üç hayat ödevinin çözümüne sağdik kalarak geliştirilen kişilik tipolojisinde etkinlik derecesi ve sosyal ilgi olarak iki boyut yer almaktadır (Adler, 1964, 1969). Sosyal ilgi, daha önce de ifade edildiği gibi toplumsal faydayı kişisel çıkarların önünde tutarak çerresiyle paylaşım ve uyum içinde olmayı ve bütün herkese karşı empati içinde olmayı barındırır. Etkinlik derecesi ise bireyin hayatta karşılaştığı

problemlere karşı ürettiği çözümlerdeki yönündeki hareketliliğini, canlılığını ve enerji seviyesini belirtir.

Adler'e göre (1964) dört kişilik tipi şu şekilde tanımlanmıştır.

Baskın Tip: Bu karakter tipine sahip kişiler atılgan, saldırgan, aktif davranış özellikleri göstermektedirler. Etkinlik dereceleri yüksektir ama anti sosyal bir şekilde aktiftirler. Sosyal olmayan tutum sergilerler.

Alıcı Tip: En fazla var olan karakter tipidir. Dış dünyaya karşı başkalarının üzerinden geçinmeyi benimsemiş bir şekilde davranış takınırlar ve ihtiyaçlarının çoğunu da diğer insanlara bağımlı olarak gerçekleştirmeyi davranış haline getirirler. Sosyal ilgileri de yetersiz olmakla birlikte bir ölçüde barındırıyor olmaları nedeniyle genellikle diğer insanlara zarar vermezler.

Kaçınan Tip: Sosyal ilgi ve etkin olma oranları düşüktür. Karşılaştıkları sorunlarla yüzleşme davranışı sergilemezler.

Sosyal Yetkin Tip: Yüksek düzeyde sosyal ilgi ve etkin olma oranlarına sahiptirler. Sorunların çözümünde işleri beraber yapma, kişisel cesaret ve diğer kişilerin de faydası doğrultusunda çözüm getirmektedirler.

1.1.3. Carl Gustav Jung'ın Analitik Kuramı

Jung kişinin dış dünya ile ilişkisini düzenleyen ve uyumunu sağlayan sisteme, antik çağ döneminde aktörlerin takmış oldukları maskeye verilen ad olan persona ismini vermiştir (Jung, 1992). Jung'a göre (1992) persona geliştiremeyen bireyler başka insanlarla ilişki kurmakta zorluk yaşama, nazik olmayan ve sürekli sorun çıkarma eğiliminde davranış biçimleri sergilerler. Jung'un geliştirdiği ve ele aldığı bir diğer kavram ise gölgedir. Jung (1991) tarafından kişisel bilinç dışında bulunan diğer taraf gölge olarak adlandırılmaktadır. Gölge kişinin içinde ki engellenen her şeyi yapmak isteyen, sahip olunan kişilikte olanın aksini, içinde barındıran kişiliğin daha düşük düzeyde ki bir parçasıdır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Jung aynı zamanda kolektif bilinçdışı ve arketipler kavramlarını ileri sürmüştür. Kişisel bilinçdışı daha öncesinde bilinçte yer alan bilgilerden oluşurken kolektif bilinçdışı ise kişinin hayatı süresince asla bilinç seviyesine gelmemiş içerikten meydana gelir (Jung, 1992). Kolektif bilinçdışı, benzer bir beyin yapısına ve ortak bir evrimsel geçmişe sahip olduğumuz için bütün insan türü ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle bireyin kişiliği oluşturan tüm faktörlerle birlikte türünün geçmişi de önemli bir yer tutmaktadır. Jung (1991) kolektif bilinçdışının özellikleri oluşturan öğeleri arketip olarak tanımlamıştır. Önemli arketiplerin içinde erkeğin bilinçdışında var olan kapsayıcı bir dişi öğeyi barındıran anima ve bir kadının bilinçdışında var olan kapsayıcı bir erkek öğeyi barındıran animus arketipleridir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Bir diğer önemli kabul edilen arketip ise ben arketipidir. Ben arketipi, bilinçdışında yer alan diğer arketiplerin bilinç düzeyinde çıkmasını düzenlemekte ve kişiliğin bütünleşmesini sağlamaktadır.

Kişiliğin gelişimi arketipler aracılığıyla ifade edilmektedir. Kişi toplum amaçlarının gerçek olmadığını fark ettiğinde persona, bencil ve aydınlık olmayan tarafını farkına vardığında gölge, karşı cinse ait bileşenlerinin farkına varılması ile anima ve animus çözülür son olarak ben arketipinin kişiliğin merkezi haline gelmesi ile bütünleşme süreci tamamlanır (Jung, 1992).

İnsanlar arasındaki karakter tipolojilerinde ki farklılıklar da önemli kabul edilen bir diğer konudur. Jung'a göre insanların enerjilerini hangi tarafa yönlendirdikleri, ne şekilde bilgi topladıkları ve karar verme sürecinde nasıl özellikleri kullandıkları ile ilgili tercihindeki farklılıklar insanlar arasında oluşan farklılıkların ana kaynağını oluşturmaktadır (Lawrence, 1993; McCaulley, 2000a; Myers, 1998). Jung buradan hareketle, ilk bakışta tesadüf gibi algılanan normal davranış farklılıklarının aslında fazlaca derli toplu ve istikrarlı olduğunu dolayısıyla tahmin edilebileceğini iddia etmiştir (Hammer, 2006; Kroeger ve Thuesen, 1988; McCaulley, 2000a; Rosati, 1993, 1998).

Jung kişinin nesnelere yani dış dünyaya yönelmesi (dışadönüklük), bunun zıttı olarak da kişinin iç dünyaya yönelmesi (içedönüklük) sonucu oluşan iki zıt tutumun yaratmış olduğu kişilik tipindeki farklılıklar kişilik kuramcılarının aynı olmayan sonuçlara ulaşmasına sebep olduğunu ileri sürülmüştür (Davis ve Mattoon, 2006; Jung, 1966; Mattoon ve Davis, 1995; Thomson, 1998). Jung bu iki tip kategoriye ek olarak

birbirine ters olan sezgi-duyumsama ile hissetme-düşünme fonksiyonlarını da ilave etmiştir (Davis ve Mattoon, 2006; Quenk, 2009). Duyumsama, bireyin beş duyu organı ile etrafını bilinçlice algılanmasıyken (Sharp, 1987) sezgi, gerçekte var olanın yanı sıra neyin olabileceğinin farkına varılmasıdır (Hirsh ve Kummerow, 1989). Düşünme, bir durumu veya bir problemi analiz ederken ve çözerken fikirlerin birbiri ile birleştirilmesidir (Ağaçcı, 2019). Hissetme ise bir durumun hoş olan bir duygu uyandırması temelinden hareketle bir karara varılması veya reddedilmesidir (Hall ve Nordby, 1973). Jung enerjiyi farklı taraflara dağıtan iki davranış şekli ve dört psikolojik fonksiyonu ve bunların kendi aralarındaki ilişkilerini analiz ederek dışadönük düşünen tip, içedönük düşünen tip, dışadönük hissedenden tip, içedönük hissedenden tip, dışadönük duyumsal tip, içedönük duyumsal tip, içedönük duyumsal tip, içedönük sezgisel tip olmak üzere sekiz farklı kişilik tipinden oluşan kuramını ortaya koymuştur (Jung, 1971).

1.1.4. Karen Horney'in Kişilik Kuramı

Horney (1950) sevgi, doyum ve güvenlik ihtiyacının karşılandığı olumlu koşullarda tüm insanların hayata iyi bir ilerleme potansiyeli ile başladığını belirtmiştir. Bu koşulların karşılanmadığı durumlarda ise kişi ebeveynlerine karşı düşmanlık duygusu geliştirmektedir ancak bu düşmanlık duygusu yaygın olarak bastırılma özelliği gösterildiği için kişide yoğun güvensizlik duygusu ve belirsiz bir endişe duygusu şeklinde dışa vurum gerçekleşmektedir bu durum ise Horney tarafından temel kaygı olarak nitelendirilmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Horney düşmanca dürtüleri nevrotik kaygının oluşumuna yol açan temel faktör olarak nitelendirmiştir (Geçtan, 2004). Horney (1945) temel kaygı ile başa çıkmada nevrotik eğilimler adını verdiği insanlardan kaçmama, insanların karşısında olma ve insanlara yaklaşmama olmak üzere üç temel strateji ortaya koymuştur. Nevrotik kişilik özelliği göstermeyen kişiler bu üç tutuma belli durumlarda belli ölçülerde sahip ve birbirleriyle bütünlük içindeyken, nevrotik kişilik özelliği gösteren kişiler bu yollardan birine saplanıp kalma davranışı göstermektedir aynı zamanda bu stratejiler kalıcı kişilik eğilimleri oluşturabilmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

1.1.5. Erich Fromm'un Kişilik Kuramı

Formm'un (1941) geliştirmiş olduğu kişilik kuramında, kişiliği biçimlendiren, sosyolojik, tarihsel, antropolojik ve ekonomik unsurların üzerinde durmuştur. Üzerinde durmuş olduğu bir diğer konu ise fizyolojik ve güdüsel olarak insanın, hayvanlar alemine ve doğaya bağlıyken insanın sahip olduğu üstün zihinsel yapısının doğadan ayrılması ve bu ayrımın insanda yalnızlık duygusuna ve kaygıya neden olduğudur (İnanç, Yerlikaya, 2012). Aynı zamanda hayvansı doğa ve üst zihinsel faktörlerin olduğu insani özellikler arasındaki çelişki Formm tarafından 'varoluşsal ikilemler' olarak adlandırmaktadır (Fromm, 1947).

Fromm kişilik ile ilgili ise bir gelişimi devam eden olarak sunmamakla birlikte klasik psikanalizden ayrılarak kişilik gelişiminin yetişkinlik döneminde de devam ettiğini ileri sürmektedir (Ewen, 1998). Kişilik gelişiminin sağlıklı devam edebilmesi için bireyin geliştirmiş olduğu yetenek ve becerilerinin bireyselleşme ile birlikte artan kaygı ve izolasyon duygularına paralellik gösterdiği durumda kaygı minimum düzeye inmesi ile gerçekleşmektedir (Ewen, 1998). Sağlıklı kişisel gelişimde önemli olan bir diğer faktör ise yaşamsever, sıcak, sevgi dolu, güven verici olan ebeveyn tutumlarıdır.

Fromm'un yaşamseverlik ve ölüseverlik adı altında bir karakter tipolojisi ele almaktadır. Fromm'a göre insanlar genel olarak yaşamseverlik ve ölüseverlik yönelimlerinin her ikisini birden belli ölçülerde kişiliklerinde barındırmaktadırlar ve bu iki eğilim arasında ki çatışması üretken bir gelişimi doğurmaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Ölüseverlik, cansız, ölü ve sağlıklı olmayan şeylere hissedilen alâka, yaşayan her şeyi öldürmek, yalnızca zarar vermek amacıyla hasar verme, yaşayan şeyleri yok etme isteği, maddesel isimlere karşı çok fazla merak barındıran karakteri tanımlamaktır (Fromm, 1973). Ölüseverliğin zıttı olan yaşamseverlik ise ölüme karşı ilginin tersine hayata karşı hissedilen sevgidir (Fromm, 1964).

Fromm'un ele almış olduğu bir diğer konu ise "sosyal karakter"dir. Fromm (1947) sosyal karakter eğilimleri tanımlanırken iki özellik dikkate alınmaktadır. Bunlar kişinin kendisinden bağımsız dünya ile iletişim kurma metodlarıdır. Kişi çevresiyle iki türlü

bağlantı sağlar: (1) maddeleri elinde bulundurarak ve onları hayatında bir şekilde kullanarak (özümleme), (2) çevresi ve kendisiyle bağlantı sağlayarak (sosyalizasyon). Fromm bu sosyal karakter modellerini üreten olmak(sağlıklı) ve üretmiyor olmak (sağlıksız) üzere iki kategoriye ayırmıştır.

Üreten olmayan eğilimler, alıcı, sömürücü, işçi ve pazarlayıcı karakter eğilimlerini içinde barındırırken, üreten eğilimler ise Fromm'un olması gereken karakter eğilimlerini ifade eder (Hjelle ve Ziegler, 1992). Kişiler üreten olmayan yönelimlerin bazılarını ya da tamamını kişiliğinde barındırabilmektedirler. Buna ek olarak üreten olmayan karakter eğilimlerinde pozitif ve negatif yönler barındırmaktadır. Bu noktada önemli olan kriter bireylerin sergilediği olumlu ve olumsuz özelliklerin oranıdır (Fromm, 1947).

Alıcı Yönelme: Bu yönelime sahip kişiler istek duyulan her şeyin kaynağını kendisinden bağımsız çevrede olduğunu düşünmektedir.

Bu yönelimin olumlu özellikleri, kabul edicilik, sağdıklık, mütevazilik, başkaları ile iyi geçinebilme, duyarlılık, nezaket, iyimserlik ve sevecenlik olumsuz özellikleri ise edilgenlik, boyun eğicilik, asalaklık, gururlu olmamak, özgüvensizlik, çok fazla duygusal olmak, herkese hemen inanmak, gerçekçi olmamak olarak nitelendirilmektedir (Fromm, 1947).

Sömürücü Yönelme: Alıcı yönelimle aynı şekilde haz kaynağı dışarıda görülür ancak istenilen şeyi elde etmede kurnazlık ya da güce başvurulması nedeniyle alıcı yönelimle farklılaşmaktadır. Atılgan olmak, girişimci olmak, özgüvenli olmak, etkin olmak ve etkileyici olmak sömürücü yönelimin pozitif özellikleri iken düşüncesizce davranmak, saldırgan olmak, bencil olmak, kibirli olmak, kendini beğenmiş olmak ve sömürücü olmak ise negatif özellikleridir (Fromm, 1947).

İşçi Yönelme: İşçi yönelimdeki kişiler her şeyin sahibi olduklarına ve olabileceklerine inanırlar aynı zamanda sahip oldukları şeyleri koruyarak ve kontrol ederek kendilerini güvende hissetmektedirler. Bu yönelimin olumlu özellikleri, beceriklilik, tutumluluk, dikkatlilik, sabırlılık, soğukkanlılık, düzenlilik olumsuz özellikleri ise cimri olmak, kuşkucu olmak, sıcakkanlı olmak, tembel olmak, durgun

olmak, hayal gücü zayıflığı ve saplantılı olmak olarak nitelendirilmektedir (Fromm, 1947).

Pazarlayıcı Yönelme: Bu kişilik yapısında ki kişiler kendilerini bir meta olarak görüp kendilerini dışarıya pazarlamak için çaba içerisindeyler. Bu yönelmenin olumlu özellikleri, amaçlılık, açık fikirlilik, meraklılık, nüktecilik, hoşgörülü olmak olumsuz özellikleri ise fırsatçılık, tutarlı olmamak, ilkeler ve değerlerden yoksun olma, fazla aktiflik, ağzına her geleni söylemek, ayırım gözetmeme ve kayıtsızlık olarak nitelendirilmektedir (Fromm, 1947).

Üretken Yönelme: Bu yönelim çalışma, sevgi ve akıl olmak üzere üç boyutu içinde barındırmaktadır (Fromm, 1947).

İnsanların hayatlarını kaliteli bir şekilde devam ettirebilmeleri için gerekli olduğunu düşündükleri şeyleri başka kişilerin desteğini almayı kabul etmeleri, kendilerine ait olanları korumaları ve bunları insanlar ile değişimleri ve verimli bir şekilde çalışmaları, sevmeleri ve düşünmeleri özetle sağlıklı insanlar bu beş karakter yönelimini bir bütün olarak kendilerinde barındırmaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012) .

1.1.6. Harry Stack Sullivan’ın Kişilik Kuramı

Sullivan da Horney ve Fromm gibi kişiliğin analizinde kişiler arasındaki ilişkiye önem atfetmiştir. Ayrıldıkları nokta ise Horney kişilikte ağırlıklı nevroz üzerine çalışırken Fromm toplumun patolojik yönüne yoğunlaşmıştır. Sullivan ise kişiliğin gelişimi üzerine odakla.

Sullivan için “kişilik, kişinin kendi varlığını bulduğu ve kişinin içinde yaşadığı çevre ile kurduğu karmaşık ilişkilerden asla ayrıştırılmaz” (Sullivan, 1947). Bu noktadan hareketle insanların kişiler arası durumlarda nasıl davrandıklarının incelenmesi kişilik yapısının tespiti konusunda bilgi sağlamaktadır. Sullivan(1953) tarafından bu noktaya paralel ifade edilen bir başka tanımda ise kişilik; “insanın hayatını tanımlayan, sürekli tekrarlanan kişiler arası durumların oldukça kalıcı örüntüleridir” şeklinde ifade edilmiştir.

Buradan hareketle kişiliği sosyal çevre ve kişiler arası ilişkilerin önemli bir kişiliği şekillendirici unsur olduğu söylenebilir. Özellikle çocuklukta uzun süren bağımlılık dönemi kişiliğin oluşmasında önemli bir faktördür. Aynı zamanda Sullivan(1953) insanların kronolojik olarak erişkinlik dönemlerindeki kişiliklerine ulaşma sürecinin ayrıntılı bir biçimde incelenmesi de önemli ve kayda değer bilgiler sunmaktadır. Bu süreci ise yedi gelişim evresinde tanımlamıştır. Bu yedi gelişim dönemi ile birlikte bu dönemler arası geçişte kişiliğin oluşumunda önemli kabul edilmektedir (Sullivan, 1953).

Bebeklik: Doğumla başlar ve konuşmaya başlanan 18-24 aylık dönemde son bulur (Sullivan, 1953). Annenin bebeğin ihtiyaçlarını karşılarken göstermiş olduğu şefkati ve kaygı bu dönemin önemli unsurlarındandır.

İlk Çocukluk: Bu dönem dilin oluşmasıyla başlayan ortalama 1.5-2 yaş ile başlar ve oyun arkadaşlarına duyulan 5-6 yaşlarında son bulur (Sullivan, 1953) . Bu dönemde babama figürü çocuğun hayatında önemli bir yer edinir. Anne baba bakım veren arasında ki ayrım netleşir. Bu dönemde ki bir diğer önemli unsur ise çocuğun sonra ki dönemde arkadaş edinmesini kolaylaştıracak olan hayali arkadaş unsurudur. Bu durum bir prova ve alışma durumunu kolaylaştırdığından Sullivan tarafından sağlıklı ve normal bir durum olarak kabul edilmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

İkinci çocukluk (Okul çağı): 5-6 yaşlarında oyun arkadaşına duyulan ihtiyaç ile başlar ve 8.5 yaşlarında aynı cinsten içten ve yakın bir arkadaş edinildiğinde bu ihtiyaç sonlanır (Sullivan, 1953). Okul çağı olan bu dönemde Adler gibi Sullivan da ebeveynlerin çocuklarına bebeklik ve ilk çocukluk safhalarında gerçekleştirdikleri hataların eğitim sistemi ile düzeltilebileceğini ifade etmiştir (Ewen, 2003). Aynı zamanda bu dönem çocuğun, rekabeti, iş birliğini ve uyumu öğrendiği dönem olarak kabul edilir. Bu dönemde aileye yüklenen anlamda genelde değişim göstermektedir. Sullivan (1953) bu durumu, eğer ikinci çocukluk dönemi sona erdiğinde çocuk hala anne ve babasını kainattaki en mükemmel insanlar olarak görmeye devam ediyorsa dönem en önemli katkılarını yerine getirmemiş diyerek ifade etmiştir.

Ön Ergenlik: 8.5 yaşında başlayıp ergenlik döneminin başlaması ile son bulan dönemdir (Sullivan, 1953). Bu dönemde kişiler ben merkezci ilişki türünden içtenliği,

sevginin ve karşı tarafında önemli olduğu ilişki şekline geçiş yapar. Kurulan bu yakınlık ve paylaşım sonrasında dönemi kişinin kendisi ve çevresi ile ilgili geliştirdiği fantastik ve otistik düşüncelerin de düzeltilmesinde faydalı bir dönemdir (Sullivan, 1947, 1953).

Erken Ergenlik Dönemi: Bu dönem yoğun bir şehvet durumu baş göstermeye başlar ve bir kişiye cinsel aşk ihtiyacının oluşmasıyla sona erer. Erken ergenlik döneminde içtenlik, şehvet ve güvenlik birbirleriyle çelişmesi kişide stres ve çatışma yaşatmaktadır (Feist ve Feist, 2006).

Geç Ergenlik: Bu dönem aynı kişiye karşı hem içtenlik hem de şehvet duygusunun hissedildiği dönemdir. Biyolojik değişikliklerin temelinde olduğu önceki aşamanın tersine, geç ergenlik tamamen bireylerin kendi aralarında kurdukları ilişkilerle şekillenmiştir (Feist ve Feist, 2006).

Yetişkinlik: Bu dönem başka bireylerin ihtiyaç, güvenlik ve kaygıyı anlama kabiliyetine sahip olduğu, kişinin olgunluğu ve kişilik gelişimini tamamladığı dönemi ifade eder. Sullivan'a (1947) göre ise ön ergenlik döneminden sonra yaşamın stresi bu dönemde takılmaya neden olmaktadır.

1.1.7. Erik H. Erikson'un Kişilik Kuramı

Erikson'da kişilik yapısını id, ego ve süperegö olarak üç şekilde ele almıştır.

İd: Erikson'ın Freud'a paralel nitelikte idi bilinçdışında yer alan evrimsel ve kalıtsal bir yapı olarak ifade etmiştir (İnanç, Yerlikaya, 2012):

Ego: id ve süperegö arasındaki dengeyi sağlamakla birlikte Erikson kimlik duygusunu koruyucu da bir işlev olarak görmektedir.

Süperegö: İdi kontrol işlevi görmekle birlikte süperegönün gelişiminde yetiştirme şeklinin ve yer alınan toplumun kültürün etkisi hakimdir.

Erikson bu üç kavramı kişiliği anlama ve tartışabilme açısından kolaylaştırıcı bir yapısının olduğunu dile getirmekle birlikte bu yapının elle tutulur ve küresel anlamda da

kabul görmüş bütünlükler olarak ruhsal yapının bir yerinde yerleşmiş olduklarını reddetmektedir (Ewen, 1998).

Erikson egoyu bireyin doğuştan getirdiği bir potansiyel olarak görür ve bu potansiyel çevrenin kültür etkisiyle ortaya çıktığını ifade etmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Bu yaklaşımla bireyin doğuştan getirmiş olduğu kapasitenin önemini kabul etmekle birlikte kültür, sosyal çevre ve tarihin kişiliği biçimlendirmede önemli etkisi olduğu ve bu biçimlendirme sürecinin hayat boyu devam ettiği dile getirilebilmektedir.

Temelde biyolojik olarak belirlenmiş sırayla ortaya çıkan sekiz psikososyal kişilik dönemi belirlenmiştir (Erikson, 1998):

Bebeklik: Temel Güvene Karşı Temel Güvensizlik: Bebeklik döneminin temel psikoseksüel adaptasyon modu ‘oral duyum’, psikososyal karmaşası ‘temel güvene karşı temel güvensizlik’, temel gücü ise ‘umut’tur.

Yaşamın ilk yılları olan bu dönemde çevresi tarafından bebeğin ihtiyaçları karşılanması durumunda güven duygusu aksi durumda ise güvenmeme duygusu gelişecektir. Bu güven ve güvensizlik duygusunun sadece birinin başat konumda olması, güvenilen durumda tehlikeye açık saf biri olma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi güvenmeme durumunda ise üzüntü, öfke ve düşmanlık gibi duygulara sebep olmaktadır. Erikson hem güvenin hem de güvensizliğin bebeklik dönemi için kaçınılmayacak tecrübeler olduğunu ve bu iki çeşit deneyimin arasında yaşanan kaçınılmaz çatışmayı ilk psikososyal çatışma olarak nitelendirir. Bu çatışmanın başarı ile çözümlenmesiyle birlikte ise ilk temel güç olarak kabul edilen “umut” kazanılacaktır. Bu umut duygusunun geliştirilemediği durumda ise sonrasında psikolojik sorunlara zemin hazırlayabilecek “geri çekilme” ortaya çıkmaktadır.

İlk Çocukluk: Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe: İlk çocukluk dönemi Freud’un anal dönem olarak isimlendirdiği 2-3 yaş aralığına denk gelmektedir. Temel psikoseksüel adaptasyon modu ‘anal-üretal kas’ dır.

Bedensel yetilerinin kazanıldığı bu dönemde bu yetileri özgürce kullanma davranışı gösterilmektedir. Altını kirletme, etrafıma dağıtma gibi. Bu davranışlar ise

ebeveynler ve kültür tarafından utanç ve kuşkuyla karşılanmaktadır. Özerkliğe karşı utanç ve şüphe karışıklılığının etkin olarak çözümü, diğer ana güç olan ‘iradenin’ (istenç) kazanılmasını olanaklı kılar. İlk çocukluk dönemi içerisinde yoğun bir utanç ve şüphe ile karşılaşıldığı durumda ise ‘zorlantı’ (compulsion) gelişecektir (Feist ve Feist, 2006).

Oyun Çağı: Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu: Freud’un fallik dönem olarak adlandırdığı, 3-5 yaş aralığını kapsayan dönemdir. ‘Genital-devinsel mod’, oyun döneminin temel psikoseksüel adaptasyon modudur. Suçluluk ve girişim hissinin karmaşasının etkin bir şekilde çözümü gerçekleştirildiğinde dönemin temel gücü olan ‘amaç’ oluşmaktadır. Bu noktada kişinin girişim duygusu, suçluluk duygusu ve ceza korkusuyla sınırlandırılacak bu durumda ‘çekingenliğin’ ortaya çıkmasına neden olacaktır (Feist ve Feist, 2006).

Okul Çağı: Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu: Freud’un gizil dönem olarak isimlendirdiği 6-12 yaş aralığını kapsayan dönemdir. Okul çağı döneminin psikososyal karmaşası çalışkanlığa karşı aşağılık duygusudur. Hem çalışkanlık hem de yetersizlik karmaşasının etkin bir şekilde sonuç elde edilmesi dönemin temel gücü olan ‘yeterliliğin’ gelişimini oluşturur. Aksi halde ise dönemin temel patolojisi olan ‘tembellik’ ortaya çıkacaktır.

Ergenlik: Kimliğe Karşı Kimlik Kargaşası: Ergenlik döneminin temel psikososyal karmaşası ise ‘kimliğe karşı kimlik kargaşasıdır’. Kimliğe karşı kimlik kargaşası çelişkisi dönemin ana itici gücü olan ‘bağlılığın’ gelişmesini sağlamaktadır. Ters durumda ise dönemin temel patolojisi olan ‘rol yadsıması’ meydana gelmektedir (Feist ve Feist, 2006).

Genç Yetişkinlik: Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık: Bu dönemin psikoseksüel uyumluluk modu ‘cinselliktir’. Genç yetişkinlerin olgun cinselliğe erişmeleri, yalıtılmışlık ve yakınlık arasında ortaya çıkan karışıklılığı çözümlemeleri ve dönemin temel psikososyal gücü olan sevgiyi edinmeleri gerekmektedir. Sevgi; bağlanma, cinsel arzu, iş birliği, rekabet ve dostluk anlamını taşımaktadır ve son iki gelişim evresi ile etkin bir şekilde üstesinden gelmesini sağlamaktadır (Feist ve Feist, 2006). Aksi durumda ise dışlanma duygusu gelişmektedir.

Yetişkinlik: Üretkenliğe Karşı Durgunluk: Yetişkinlik evresinin psikososyal karmaşası üretkenliğe karşı durgunluk, psikoseksüel adaptasyonu ise ‘üreme’dir. Erikson’un üretkenlik kavramı, kişiyi sadece öğrenen değil aynı zamanda da öğretebilen ve kurumları oluşturabilen bir varlık hâline sokan evrimsel gelişmeyi kapsamaktadır (Erikson, 1993). Yetişkinlik döneminin psikososyal gücü ‘üretkenlik’ dir. Dönemin ana patolojisi ise ‘reddediciliktir’.

Yaşlılık: Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk: Bu dönemin psikoseksüel adaptasyon modu duyumsal hazzın genelleşmesidir. Benlik bütünlüğü ve umutsuzluk arasındaki karmaşanın çözümlendiği noktada ise dönemin ana itici gücü olan ‘aklın’ (bilgelğin) ortaya çıkmasıdır. Karmaşanın çözülmediği noktada ise dönemin patolojisi olan ‘hor görme’ (disdain) ortaya çıkmaktadır.

1.2. DAVRANIŞCI VE BİLİŞSEL KURAMLAR

1.2.1. B.F Skinner’ın Radikal Davranışçılık Kuramı

Skinner (1971), insanların özgür bir iradeye sahip olmadıklarını davranış ve tutumlarının koşullanma ile çevre tarafından belirlendiğini ileri sürmüştür. Skinner bilimsel psikolojinin amacının insan davranışlarını yordamak ve gözden geçirmek olduğunu ve bu gözlenebilir yaklaşımın dışına çıkıp insan davranışlarını içsel birtakım mekanizmalara bağlanmasına karşı çıkmaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012). Skinner bu tarz yaklaşımları yerçekimi kanununu insanın yere düşerken kendini evinde gibi hissetmeye başladığı için iyi hissettiği ve bu nedenle hız kazandığı şeklinde açıklayan antik fizikçilere benzeterek sert bir şekilde karşı çıkmaktadır (Ewen, 1998).

İnsan davranışlarının nedenlerini ve kişiliğin gelişimini belirleyen kişinin öğrenme tarihçesinin anlaşılabilmesi için temel koşullanma ilkesi olan tepkisel ve edimsel koşullanmanın incelenmesi gerekmektedir (Skinner, 1953). Tepkisel (klasik) koşullanma yolu ile öğrenme davranışını ilk defa Pavlov ileri sürmüştür (Schultz ve Schultz, 2002). Başlangıçta nötr bir uyarıcının koşulsuz uyarıcı ile eş zamanlı ortaya çıkması ile oluşan tepkinin artık tek başına da ortaya çıkmasına koşullu uyarıcı denir. Koşullu davranışa

örnek olarak Pavlov'un tek başına zil sesine karşı salya salgılaması verilebilir. Bir diğer örnek olarak da Watson ve Rayner (1920) tarafından gerçekleştirilen tepkisel koşullanma deneyinde denek olan 11 aylık Albert'in daha önceden korku duymadığı beyaz fareye karşı koşulsuz uyarıcı olarak verilen yüksek ses başka zaman farenin odaya girmesinde verilmemesi durumunda da korku davranışının devam etmesi verilebilir.

Edimsel koşullanma ise bir davranış sonrası ortaya çıkan sonucun o davranışın tekrarlanma olasılığını belirleme durumudur. Edimsel koşullandırma da olumlu ve olumsuz pekiştirme durumları önemlidir (Skinner, 1953, 1976).

1.2.2. John Dollard ve Neal E. Miller'ın Eklektik Davranışçı Yaklaşımı

Dollard ve Miller, Freud ve Pavlov'un yaklaşımlarını yani Freud'un ait olduğu psikanalitik yaklaşım ve Pavlov'un ait olduğu davranışçı yaklaşım arasında yer alan ve bu iki yaklaşımı uzlaştıran bir yaklaşım ortaya koymuşlardır.

Dollard ve Miller bireyin çevresiyle, dışsal bir uyarıcı karşısında otomatik verilen tepki olan birincil tür tepki ve tek belirleyici unsur olarak dışarıdan gelen doğrudan uyarıcı dışında içine içsel olguları da alan, tepkileri oluşturmada ipucu işlevi gören işaret üretici tepki olan iki tür etkileşim olduğunu ifade etmektedir (Hall, Lindzey ve Campbell, 1997).

Dollard ve Miller (1950) yetişkinlik döneminde yaşanan psikolojik sorunların temeli olarak bebeklik ve çocukluk döneminde öğrenilen bilinçaltı çatışmaları göstermiştir. Freud' a benzer olarak bebeklik ve çocukluk döneminin kişiliğin gelişiminde ki önemine katılmakla birlikte Dollard ve Miller bu dönemde oluşan nevrozun kaynağını psişik güç olarak gören Freud'dan farklı olarak kaynağını anne baba tarafından öğrenildiğini ileri sürmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

1.2.3. Albert Bandura'nın Sosyal Bilişsel Kuramı

İnsan davranışları; kişi, çevre ve davranış olarak üç değişkenin birbirleriyle olan etkileşimlerinin sonucu olan Bandura tarafından adlandırılan karşılıklı belirleyicilik ilkesi ile ortaya çıkmaktadır (Bandura, 1978, 1986).

Davranışı belirlemede önemli bir unsur olarak ele aldığımız pekiştirme durumu Pavlov, Skinner, Miller ve Dollard tarafından bireyin farkındalığı dışında gerçekleştirilen bir unsur olarak nitelendirirken Bandura pekiştirmenin etkili olabilmesi için farkındalık durumunda olması, dış uyarıcıyı doğrudan kabul ile değil bu uyarıcıların yorumlanmasını ve anlamlandırılmasını içinde barındıran bilişsel süreçler bütünü olarak yorumlamaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Bandura davranışların oluşma nedeni olarak ise sadece pekiştireç ve cezaları ele almamaktadır. Bandura'nın (1986, 1991), davranışları öz düzenleme olarak adlandırdığı, kişilerin kendi davranışlarını gözlemleyerek oluşturdukları ölçütleri karşılaştırarak bir yargıya varmaları ve bunun sonucunda belirlendiğini ileri sürmektedir. Bandura'nın ele almış olduğu bir diğer kavram ise öz yeterlidir. Bandura, (1986) öz yeterliliği, kişinin bir işi gerçekleştirme performansı ile ilgili algısı olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifade ile kişinin kendi kapasitesine yönelik algısıdır. Bandura (1986, 1977), tamamlanmış başarı performansı, doğrudan olmayan yaşamlar, sözel ikna ve fizyolojik durumlar olmak üzere kişinin kendi yeterlilik algısının kaynağını oluşturan dört temel unsur belirlemiştir.

Bandura kişisel gelişim noktasında ise tepkisel ve edimsel öğrenmeyi önemli kabul etmekle birlikte sadece bununla sınırlı olmadığını ve gözlem yoluyla da dolaylı bir öğrenme gerçekleştiğini dile getirmektedir. Bandura, (1986) öğrenmenin yalnızca kişinin kendi davranışları sonucunda gerçekleşmediğini eğer sadece bu şekilde oluşsaydı sosyal ve bilişsel gelişim sürecinin yorucu ve çok geri kalacağını ifade etmiştir.

1.2.4. George Alexander Kelly'nin Kişisel Yapılar Kuramı

Kelly (1955) dışarıda ki gerçekliği anlama ve yorumlama şekli herkes tarafından farklı şekilde gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Bu noktadan hareketle insanların olayları anlama ve açıklama şekillerinin oluşturmuş olduğu kişisel yapıları davranışlarını şekillendirmektedir. Kelly (1955) kişilerin olayları yorumlamak ve öngörebilmek için oluşturdukları şablonları kişisel yapılar olarak adlandırmaktadır. Kişisel yapılar kuramını destekleyen 11 önerme ile detaylı olarak ele alınmıştır. Bunlar;

Yapılandırma Önermesi: “Kişi benzerlerini oluşturmak amacıyla olaylar ile alâkalı beklentiler geliştirir” (Kelly, 1955). Buradan hareketle kişinin gelecek tahmini geçmiş de yaşamış olduğu deneyim ve tecrübelerin şekillendirdiği söylenebilmektedir.

Bireysellik Önermesi: “Her insanın olayları yapılandırma şekilleri birbirinden farklılık gösterir” (Kelly, 1955). İnsanların yaşam tecrübeleri birbirlerinden farklı olduğu için olayları yorumlayış biçimleri de her kişi için farklılaşmaktadır. Kelly kişilik farklılıklarının doğuran nedeninin yüksek oranda kişilerin olayları yapılandırma biçimlerindeki farklılıktan dolayı olduğunu ileri sürmektedir (Burger, 2006).

Örgütlenme Önermesi: “Bütün insanlar, kendilerine has bir şekilde, olayları düzgün bir biçimde bekleyebilmek için, yapılar arasında ardı ardına var olan ilişkileri barındıran bir yapılandırma sistemi geliştirir” (Kelly, 1955). İfadenin daha anlaşılabilir olması için bir kişinin yeni tanıştığı birinde aradığı öncelik o kişinin cana yakın olması ise bu özellik karşılandığı taktirde ikinci olarak kişinin kişisel yapısında daha az önemli olan tanıştığı kişinin entelektüel olup olmaması gelme durumu örnek olarak verilebilir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Bu durum her kişinin kişisel yapılandırması farklı olduğu için her kişi için bu örnek farklılaşmaktadır.

İkililik Önermesi: Bir insanın yapılandırma sistemi kısıtlı sayıda iki değerli yapıdan meydana gelmektedir (Kelly, 1955). Algının oluşmasında olaylar arasındaki benzerlikler ve farklılıkların etkisi şeklinde ifade edilebilmektedir.

Seçim Önermesi: Kişi iki kutuplu bir inşada, kendisine ait sistemi tanımlama ve genişletme ihtimalinin en fazla olduğu durumu tercih etmektedir (Kelly, 1955).

Deneyim Önermesi: Kişi bir düzen içerisinde başarılı olayları tekrar ettikçe kişinin yapılandırması değişmektedir (Kelly, 1955). Yaşanan olay geçmiş deneyim ile uyummadığı durumda yeniden yapılandırma ihtiyacı doğmaktadır.

Ayarlama Önermesi: Kişisel yapının geçirgenliği, kişinin yapılandırma sisteminin değişkenliğini kısıtlamaktadır. (Kelly, 1955). Bazı kişisel yapılar değişime açıkken bazıları ise değişimi dirençle karşılayabilmektedir.

Bölümlendirme Önermesi: Kişiler farklı yapılandırma alt sistemlerini arka arkaya kullanabilmektedirler (Kelly, 1955). Kişi durum, zaman ve o an ait olduğu rol üzerinden zıt yapılandırmalar kullanabilmektedir. Ancak bu zıtlık kendi içinde çok büyük uyumsuzlukları barındırmamaktadır.

Benzerlik Önermesi: Kişinin yaşadığı tecrübe yapılandırmaları diğer kişilerin yaşadığı tecrübelerle ne oranda benzerlik gösteriyorsa bu kişinin psikolojik yapısı da diğer kişi ile o derece de uyumaktadır (Kelly, 1955). Kelly bireysellik önermesinde kişilerin kişisel yapılarındaki farklılıkları vurgularken bu önermesinde ise aynı deneyim ve yaşantılar yaşanmamasına rağmen yorumlayış şeklinde ki benzerlikten dolayı iki kişi benzer kişisel yapıya sahip olabileceğini vurgulamaktadır.

Toplumsallık Önermesi: Kelly'e göre (1955) birey, diğer bir bireyin yapılandırma sürecini yorumlayabildiği oranda diğer bireyi dahil eden sosyal süreçlerde etkin olabilir. Kişinin bir başka kişi ile ilişki kurabilmesi için o kişinin yapılandırma sistemini anlaması gerekmektedir.

1.1.3. İNSANCIL/VAROLUŞÇU KURAMLAR

1.3.1 Carl Ransom Rogers'in Birey Merkezli Yaklaşımı

Rogers'a (1959) göre farkındalık, tecrübelerimizin bir bölümünün sembolik temsidir. Farkındalık, durumun göz ardı edilerek ya da inkâr edilerek farkındalık sınırının altında kalma durumu, çarpıtılmış biçimde anlaşılan durumlar ve kişinin düşünce

yapısı içerisinde tutarlı ve pekiştireç niteliğindeki algılamalar olmak üzere üç düzeyde ele alınmaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Rogers'in ele almış olduğu bir diğer önemli kavram ise benlik ve kendini gerçekleştirme kavramlarıdır. Rogers (1959) bebekler, tecrübelerinin bir bölümü "ben" veya "benim" tecrübeleri biçiminde farkındalık ve kişiselleştirme yaşadıkça belirsiz bir benlik kavramı geliştirmeye başlamadığını ifade etmektedir. Rogers benlik yapısı içerisinde uyuşmayan deneyimler yaşandığında ise kişinin inkâr veya çarpıtma şeklinde savunmaya geçtiğini dile getirmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012). Kişinin kendisini bilinçli bir biçimde algılama yatkınlığı ise kendini gerçekleştirmedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Kişiliğin gelişimi noktasında ise Rogers tarafından önemli kabul edilen belli başlı unsurlar mevcuttur. Sağlıklı bir kişiliğin oluşumu için çevre tarafından koşulsuz sevgi ve değerle ortaya çıkacak olan olumlu saygının ve bunun arkasından gelişecek olan insanın kendini değerli bir varlık olarak gördüğü kavram olan öz saygının oluşması gerekmektedir (Rogers, 1959). Rogers (1961), kişilik gelişimi sorunsuz olan ve sağlıklı bir psikolojiye sahip olan kişileri potansiyelini tam kullanan kişiler olarak tanımlamakla birlikte bu durumu, bir durum olarak değil bir süreç ve ulaşılabilecek bir hedeften çok bir yön olarak kabul etmektedir.

1.3.2. Abraham H. Maslow'un Kendini Gerçekleştirme Kuramı

Maslow (1968), insan doğasını Rogers gibi iyi kabul etmekle birlikte kötü özellikleri temel bir özel olarak değil engellenme karşısında gösterilen davranışlar olarak ifade etmektedir.

Maslow güdülenme konusunda iki tür model öne sürmektedir. Eksiklik güduları açlık, güvenlik, sevgi ve saygı gibi temel gereksinimlerden yoksun olduğu nokta da duyulan güdülerken gelişim güduları daha çok üst düzey işlevleri içeren bireye özgü kişisel potansiyel ve gelişimi içeren güdülerdir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Maslow insan ihtiyaçlarını 5 boyutta belirlemiştir ve bu boyutlar sıra ile gerçekleşmektedir bir boyut tamamlanmadığında ya da kısmen gerçekleşmediğinde diğerk boyuta geçiş mümkün olmamaktadır. Bu beş boyut sırasıyla; fizyolojik gereksinimler, güvenlik ihtiyaçları, saygı ihtiyacı, ait olma ve sevgi ihtiyacı, ve kendini gerçekleştirmeden oluşmaktadır.

Maslow kendini gerçekleştiren bireyi tanımlayabilmek için Jefferson, Albert Einstein, Eleanor Roosevelt, Williams James ve Baruch Spinoza gibi isimleri de içinde olduğu kişilerin hayatları incelmiştir. Bu incelemeler sonucunda kendini gerçekleştirmiş kişilerin ortak özelliklerini tanımlamıştır. Buna göre; somut bir gerçeklik algılaması, kendini ve diğerk bireyleri yargılamadan kabul etme, nasıl istiyorsa o şekilde davranma (doğallık) ve kendini bilme, sorun odaklı olma, gizlilik gereksinimi, özerklik ve konformist bir hayat tarzına karşı direnç, yoğun duygusal reaksiyonlar ve tecrübelerde yenilik, en tap yaşantılar, bütün insanlığa yönelik sevgi ve empati, anlamlı ve derin kişiler arası ilişkiler, mütevazılık ve saygı (demokratik karakter yapısı), iyi ve kötüyü birbirinden ayırabilme, amaçla aracı birbirinden ayırabilme, mizah anlayışı ve yaratıcılık bu özellikler arasında yer almaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

1.3.3. Rollo May ‘in Varoluşcu Kişilik Kuramı

İnsanın kendisi ve çevresi ile bir bütün olduğunu öne süren varoluşçular bu durumu Almanca bir kelime olan Türkçe karşılığı burada olmak anlamına gelen ‘dasein’ kelimesi ile ifade etmektedirler. Buna göre bireyin ‘dasein’i ne ölçüde güçlüyse kişiliği de o ölçüde sağlıklı olmaktadır ancak ‘dasein’in geliştirilmesi sürekli emek ve çaba gerektirmektedir (May, 1994). Çevremizdeki dünya ile ilişkimiz, diğerk insanlarla ilişkimiz ve kendimiz ile olan ilişkimiz olmak üzere Dasein birbiriyle bağlantılı  alandan oluşmaktadır (May, 1994).

May aynı zamanda sevgiyi de incelemiştir. Sevginin dört temel bileşenin karışımdan oluştuğu ifade etmektedir. Bunlar; seks, eros (birliktelik arzusu), filia (dostluk) ve agape (karşı tarafa adanmışlık ve karşı tarafın refahı için bencilce olmayan istekler)’dir (May, 1969). Sağlıklı ilişkiler bu dört tür bileşeni içinde barındırmaktadır.

1.4. AYIRICI ÖZELLİK KURAMI

1.4.1. Gordon Willard Allport

Allport (1961) kişiliği “Düşünce ve davranış kalıplarını şekillendiren psiko-fiziksel sistemlerinin dinamik bir birleşimi” olarak tanımlamaktadır. Allport bilinçaltına fazla önem atfedilmesinin bir sonucu olarak davranışların altında yatan bilinçli güdülerin gözden kaçırıldığını düşünmesi nedeniyle psikanalizin karşısında bir tavır sergilemek ile birlikte cinsellik, açlık, susuzluk gibi temel dürtülerin gerilimini azaltmak için efor gösterildiği konusunda aynı görüştedir (Ewen, 1998). Allport (1961) kişiliğin çözümlenmesini güdülenmenin doğasının temele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Ve güdülenmeyi dört temel koşulda ele almıştır. Bunlar; güdülerin zamandaşlığını (güncelliğini) kabul etmek, güdülerin çeşitlilik gösterdiğini kabul etmek, bilişsel süreçlerin dinamik yapısını kabul etmek, temelde yer alan kalıplaşmış güdüler ve bireye özgüllüğünü kabul etmektir (Allport, 1961). Allport’ a göre (1961) bu dört yapının temelini işlevsel otonomi kavramı oluşturmaktadır. Burada yetişkinlerin güdülerini psikanalitik ve davranış kuramlarının aksine geçmişle ilişkili olarak değil geçmişten bağımsız olarak ele almaktadır (İnanç, Yerlikaya, 2012). Allport (1961) sinir sisteminde yer alan ve temel nörolojik ilkelerle yönetilen geribildirim mekanizmaları oluşan ‘ısrarlı işlevsel anatomi’ ve kişiliğe öznelliğini kazandıran temel sistem olan ‘kazanılmış işlevsel otonomi’ olmak üzere iki tür işlevsel anatomi incelemektedir.

Allport ayırıcı özelliği sekiz kriterde tanımlamıştır. Bunlar sırasıyla (Allport, 1966):

1. Her insan rutin davranış kalıplarına sahiptir ve ayırıcı özellik gerçekliği olmayan yaratılmış bir kavram değildir.
2. Ayırıcı özellik kalıcı ve genel özellikleri içeren genellenmiş bir yapıdır.
3. Ayırıcı özellik değişken ve dinamik bir yapıya sahiptir.
4. Ayırıcı özellikler, davranışların gözlemlenmesi, vaka incelemeleri ve biyografilerle ampirik olarak kanıtlanabilmektedir.
5. Ayırıcı özelliklerin sahip olduğu yapı bağımsızdır.
6. Ayırıcı özellik kalıplaşmış sosyal yargılarla benzer anlamlılık göstermemektedir.

7. Ayırıcı özellik kişiliğin genelde görülme sıklığı ile incelenabilir niteliktedir.
8. Ayırıcı özellik ile tutarlılık göstermeyen bazı alışkanlık ve davranışlar ayırıcı özelliğin olmadığını kanıtı değildir.

1.4.2. Raymond Cattell'in Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı

Bu kuram ile çok sayıda insandan toplanan verileri faktör analizi tekniği kullanılarak işlenmesi sonucunda kişiliğin temel özelliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Faktör analizi çalışmasında ise analiz edilen kişiyi yakından tanıyan kişilerin o kişi ile ilgili değerlendirmelerini içeren veriler (L verisi), kişinin kendi ile ilgili değerlendirmesini içeren veriler (Q-verisi) ve kişinin zekâsı, yetenekleri gibi özelliklerinin ölçülmesi ile elde edilen veriler (T-verisi) olmak üzere farklı kriterleri ele alan üç kaynak kullanmıştır (Hall, Lindzey ve Campbell, 1997). Cattell (1979) üç farklı veri kaynağı sonucu edinilen veriler ile yapmış olduğu faktör analizi sonucunda 16 temel ayırıcı özellik oluşturmuştur. Cattell (1950) binlerce kişiden elde ettiği veriler ve verilerin defalarca kez faktör analizine tabi tutulması sonucunda, ayırıcı özelliği yüzeysel ayırıcı özellikler ve kaynak ayırıcı özellikler olmak üzere iki ayrı boyutta değerlendirmiştir. Yüzeysel ayırıcı özellik, davranış ile ilişkisel gibi görünen boyut iken kaynak ayırıcı özellik kişiliğin daha derin boyutlarında bulunan ve davranışın asıl altında yatan neden olan ve faktör analizi yönü ile ortaya çıkarılabilen boyuttur (İnanç, Yerlikaya, 2012). Kaynak özellikleri ise kişinin fizyolojik ve biyolojik yapısını oluşturan yapısal özellikler ve sosyal ortam ile şekillenen çevresel özellikler olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Cattell, 1950).

Cattell'in (1973) kaynak özelliklerin ölçümü için sıcaklık, mantık yürütme, duygusal netlik, dominatlık, canlı olma, kuralcılık, sosyal girişkenlik, hassas olma, temkinlilik, dalgın yapıya sahiplik, samimilik, kaygı, değişime açık olma, kendine yetebilme, mükemmeliyetçi olma ve sinirlilik faktör adlarından oluşan 16 Faktörlü Kişilik Envanterini geliştirmiştir. İlk on iki faktör olan sıcaklık, mantık yürütme, duygusal netlik, dominatlık, canlı olma, kuralcılık, sosyal girişkenlik, hassas olma, temkinlilik, dalgın yapıya sahiplik, samimilik, kaygı iki veri türü kullanılarak elde edilmiş, değişime açık olma, kendine yetebilme, mükemmeliyetçi olma ve sinirlilik faktörleri ise yalnızca

Q-verileri ile gerçekleştirilen çalışma ile elde edilmiştir. Ele alınmış olunan Cattell'in 16 Kişilik Faktörü Envanteri'nde ki faktörler iki uçludur. Kişi bu iki uç nokta arasında bir konumda bulunmaktadır ve bulunduğu konum bu iki uç noktadan hangisine daha yakın olduğunu göstermektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012)..

1.4.3. Hans Eysenck'ın Biyoloji Temelli Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı

Eysenck (1997), biyolojik temeller ele alınarak oluşturulacak olan faktör analizi sonuçlarının kişilik bileşenlerini anlamada anlamlı ve tam bir sonuç vereceğini ileri sürmüştür. Eysenck'ın (1994) kişiliği; dışadönüklük (extraversion), nevrotizm (neurotism) ve psikotizmdir (psychoticism) olmak üzere üç temel boyut olarak ele almıştır. Eysenck ve Cattell'in temel kişilik sayısındaki farklılığı yaratan neden ise farklı faktör düzeyleri ile çalışmış olmalarından kaynaklanmaktadır (Feist ve Feist, 2006). Eysenck çalışmasında farklı veri kaynakları olan kendini ifade etme testi, gözlemci analizi, biyografi, , fiziksel özellikler sınıflandırması ve psikolojik testler kullanmıştır (Hjelle ve Ziegler, 1992).

Temel kişilik boyutlarından ilki olan dışadönüklük temelinde sosyallığı, girişkenliği, cana yakınlığı, konuşkan olmayı, uyumlu olmayı, canlılığı, liderliği ve aktifliği içerirken içe dönüklük ise bu davranış kalıplarının tersi yönde sessizliği, içe kapanığı ve az sayıda arkadaşına sahip olma gibi özellikleri içermektedir (Eysenck ve Eysenck, 1969, 1985). Eysenck (1985) içe dönük ve dışa dönük olma arasında ki farkı yaratan nedenin EEG kayıtlarla gözlemlenebilen kortikal uyarılma düzeyindeki farklılıktan kaynaklandığını iddia etmiştir. Eysenck'e göre içedönük kişilik özelliğine sahip kişilerin kortikal uyarılma düzeyleri dışadönük kişilik özelliğine sahip kişilere kıyasla daha yüksek olduğu için dışarıdan gelen uyarıya karşı daha hassastır ve daha koruyucu tutum sergilemektedirler (İnanç, Yerlikaya, 2012). Dışadönükler ise tam aksi halde dışarıdan gelen uyarıcıya karşı duyarsızlardır.

Diğer bir boyut olan nevrotiklik de ise bu boyutu yüksek olan insanlar karar almakta zorlanan, huzursuzluk hissine sahip, kaygı seviyesi yüksek, alıngan davranışlar sergileyen, rasyonellikten uzak duygusal davranış gösterme yatkınlığında olan, anında

üzülen ve ya sinirlenen, ufak meseleler karşısında duygusal tepkilerde aşırıya kaçan ve sonrasında hayatın rutinine geri dönmekte güçlükler yaşayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Eysenck ve Eysenck, 1969, 1985). Nevrotiklik seviyesi düşük olan insanlar ise duygusal tutarlılığa sahip, duygusal kontrolü daha yüksek olup duygusal dengede iniş çıkışlar yaşamayan kişiler olarak ifade edilmektedir (Eysenck ve Eysenck, 1969, 1985). Nevrotizm boyutunda kişisel farkların temeli olarak ise otonom sinir sisteminin uyaranlarına karşı göstermiş olduğu reaksiyonun derecesi yani limbik sistemle ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Son ele alınan psikotizm boyutundan yüksek puan alan kişiler ise bencil, dürtüsel, agrasif, uyumsuz davranışlar, uyumsuz tutumlar, diğer kişilerin iyiliğine duyarsızlık özellikler gösterirken bu boyuttan düşük puan olan kişiler ise büyük ölçüde yardımsever, empatik, iş birliğine yatkın, uyumlu ve geleneksel özellikler sergilemektedirler (Eysenck ve Eysenck, 1969, 1985). Eysenck psikotizm boyutunun kaynağını biyolojik kaynağını testosteron düzeyi ile ilişkilendirmiştir (Eysenck ve Eysenck, 1969, 1985) Bu nedensellik erkeklerin kadınlara oranla daha çok suç işleme eğilimi olması durumu ile kurulmasına rağmen psikotizm boyutunun cinsiyet hormonu ile ilişkiselliğinin varlığına yönelik çalışmalar azdır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Eysenck bu üç boyutun değişkenliğini %75'ini kalıtım ile açıklarken %25'ini çevre ile ilişkilendirmektedir (İnanç, Yerlikaya, 2012).

1.4.4. Robert McCrea ve Paul Costa'nın Beş Faktör Kuramı

McCrea ve Costa, kişiliğin yapısını ve sürekliliğini incelemek amacıyla faktör analizi kullanarak kişiliği beş boyutta tanımlamışlardır. Tanımlanan beş faktör kişilik modeli o dönemde ve sonrasında kişilik psikologları tarafından yaygın olarak kabul görmesi ve farklı kültürlerde, farklı dillerde çalışılması beş faktör modelini desteklemektedir (Feist ve Feist, 2006). Ayrıca yapmış oldukları çalışmada kişiliğin boyutlarını tanımlamak ile birlikte ortaya konulan beş boyutun açıklamasını da getirerek kişiliği sınıflandırmaktan ileri giderek bir kuram geliştirme çabasında olmuşlardır (İnanç, Yerlikaya, 2012).

Beş faktör kişilik özelliği, uyumluluk, nevrotizm, sorumluluk, dışadönüklük ve açıklık boyutlarından oluşmaktadır.

Bu boyutlardan nevrotizm ve dışadönüklük boyutları Eysenck'in tanımladığı nevrotizm ve dışadönüklük boyutları ile paralellik göstermektedir.

Eysenck'in tanımladığı nevrotizm boyutundan yüksek puan alan kişiler kaygılı, güvensiz kişilik özellikleri gösterirken nevrotizm boyuttan düşük puan alan kişiler sakin, rahat, uyumlu kişilik özellikleri göstermektedirler (McCrea ve Costa, 1990).

Dışadönüklük boyutu ise eğlenceyi sevmeye, konuşkan, sevecen ve sosyal özellikleri içerirken bu boyutun diğer tarafında yer alan içedönüklük ise çekingen olmayı, mesafeli duruşu, ketum olmayı, sessiz olmayı, edilgenliği ve yalnızlığı sevmeye özelliklerini içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Çalışmada ki üçüncü boyut ise deneyime açıklıktır. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler farklı deneyim arayışında olan geleneksel ve kalıplaşmış yapıları sorgulayan ve özgür düşünme eğiliminde olan kişileri içerirken diğer ucunda alışkanlıklara bağlı kalan, tutucu ve fazla meraklı olmama eğilimine sahip kişileri içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Dördüncü boyut uyumluluk boyutudur. Bu boyutundan yüksek puan alan kişiler ise uyumlu olma, güvenilir olma, yardımsever olma, cömert olma, kabul edici olma gibi özellikleri barındırırken bu boyuttan düşük puan alan kişiler şüpheli olma, eleştireci olma, çabuk kızma, cimri olma ve düşmanca davranma özellikleri içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Beşinci boyut olan sorumluluk boyutunun bir ucu çalışkanlığı, dakikliği, iyi organize olmayı, hırs ve azmi içerirken diğer ucu dikkatsizliği, dağınıklığı, amaçsızlığı ve ihmalkarlığı içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Sınıflandırma boyutunu aşarak bir kişilik kuramı geliştirme noktasında ise McCrea ve Costa kişiliğin üç merkez ve üç yan bileşenden oluştuğunu ileri sürmektedir.

Merkez bileşenden ilki temel eğilimlerdir. Temel eğilimler büyük ölçüde kalıtsal olan kişinin potansiyel ve yönelimini içermektedir (McCrea ve Costa, 1990). İkinci bileşen olan karakteristik adaptasyonlar ise kişinin çevresel faktörler sonucu edindiği sonradan kazanılan kişilik özelliklerini içermektedir (McCrea ve Costa, 1990). Son merkezi bileşen olan kendilik kavramı ise kişinin kendisi ile ilgili ürettiği, düşünce, görüş ve değerlendirmeleri içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Kişiliğin yan bileşenlerinin ilki genler, hormonlar ve beyin yapısı gibi biyolojik mekanizmaları oluşturan biyolojik temellerdir (McCrea ve Costa, 1990).

İkinci bileşen olan nesnel yaşam öyküsü ise bireyin kendi anlamlandırdığı ve hissettiği yaşam öyküsü değil nesnel olarak yaşadığı şeyleri içermektedir (McCrea ve Costa, 1990).

Üçüncü boyut ise kişinin çevresel ve sosyal olarak içinde bulunduğu ortamın kişiliğin şekillendirmesini ifade eden dış etkilere (McCrea ve Costa, 1990).

2. BAĞLANMA KURAMI

Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramının temelini türe özgü davranış kalıpları ve yaşam boyu duygusal gelişim oluşturmaktadır. Buradan hareketle bağlanma kuramının salt biyoloji ve salt psikodinamik perspektife konumlanmayan kapsayıcı bir kuram olduğu söylenebilmektedir. Bowlby (1973) bağlanma sisteminin doğuştan içgüdüsel bir şekilde geldiğini sonrasında ise kişilerarası etkileşim örüntülerinin zihinsel modellere dönüşümünün Piaget'in (1954) tanımladığı yaşamın ilk yılının son çeyreğinde nesne devamlılığının kazanılması ile başladığını ileri sürmektedir. Bowlby (1969, 1973) ve Ainsworth (1989) erken yaşlarda birincil bakım veren ile kurulan ilişkinin yetişkinlik yaşamı boyunca bir prototip vazifesi gördüğünü ve kişilerin yetişkinlik döneminde kurmuş oldukları ilişkilerde belirleyici bir rol oynadığını ileri sürmektedir.

Erken yaş döneminde oluşan bağlanma stilleri, bireyler arasındaki farklılığı anlam da ve yorumlamada temel bir model olarak kabul edilmektedir (Sümer, 2006).

Bağlanmada bireysel farklılık araştırmaları, Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall'ın (1978) erken çocukluk döneminde ki çocukları bir odada anneden ayırma ve yeniden birleştirme durumunda oluşan duygusal tepkilere göre farklı bağlanma stillerin analizini içeren 'Yabancı Ortam' deneyi ile ortaya konulmaktadır. Bu deneyde, çocukların aşına olmadıkları bir ortamda, keşfedici davranışlar sergiledikleri anda annelerini ne seviyede "güvenli üs" gördükleri, ortamda bulunan yabancı kişinin yakınlık ve iletişim kurma çabalarına karşı göstermiş oldukları tepkileri ve annenin olmadığı ortamda annenin olmamasından kaynaklanan kaygıyı nasıl yönettiklerini incelemeye yönelik olan üç bölümden oluşmaktadır. Bu deneyde bu üç bölümü gözlemleyebilmek için çocuk kısa süre aralıklarla önce annenin odadan çıkmasıyla anneden ayrılır, bir yabancı ile yalnız kalır ve sonra annenin odaya girmesiyle anne ile birleşir. Böylece çocukların bağlanma sisteminin aktifleşmesi sağlanmaktadır. Ainsworth ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bu deneyde bağlanma; güvenli, kaçınan ve kaygılı olarak üç ana başlıkta sınıflandırılmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklar anneleri ile canlı ve keşfedici davranışlar sergilemektedir ve anneleri odadan ayrıldığında az denilebilecek bir düzeyde stres belirtileri göstermişler ve anne odaya döndüğünde protesto ve kızgınlık gibi belirtiler göstermeden anne ile yakınlık gösterilip keşfedici davranışlara devam etmişlerdir.

Kaygılı bağlanan çocuklar ise daha az keşfedici davranışlar sergilemektedirler ve anne yokluğunda oldukça kaygı ve stres belirtileri göstermişlerdir ve anne geldiğinde ise kolay yatıştırılamamışlardır ve anne ile yakın temasta olmakla birlikte aynı anda direnç ve kızgınlık belirtileri göstermişlerdir.

Kaçınan bağlanan çocuklar ise anneleri yokken çok az stres belirtileri göstermişlerdir anneleri geldiğinde ise yakın olmayı ve teması reddetmişlerdir ve anneden uzaklaşılarak oyuncaklar ile oynamaya yönelmişlerdir.

Daha sonra yürütülen çalışmalarda bu bağlanma tiplerine bir alternatif ve daha esneklik tanıyan bir yapı olan iki içsel çalışan modeli ileri sürülmüştür (Bartholomew, 1990; Fraley ve Waller, 1998; Shaver ve Mikulincer, 2002). İçsel çalışan modeller çocuk ihtiyaç duyduğunda bakım vereninin fiziksel ve duygusal ulaşılabilirlik sağlanması ya da

sağlanmaması noktasında kendisine ve başkalarına ilişkin sevilebilir ve güvenilebilir temsillerden oluşmaktadır. Bartholomew (1990), tarafından benlik ve diğerleri modeli olumlu ve olumsuz olmak üzere dört ana bağlanma örüntüsü olarak incelenmiştir.

İlki olan olumlu benlik ve olumlu diğerleri modeli içerisinde yer alan güvenli bağlanma, dışsal bir onaydan bağımsız gelişmiş öz saygı ve içselleştirilmiş bir sevilebilirlik duygusunu içermektedir. Güvenli bağlanan kişiler ilişkilerde yakınlık kurma konusunda rahattırlar ve kendi benlikleri ile ilgili değerli ve sevilebilirlik duygusunu içselleştirmişlerdir (Bartholomew ve Horowitz 1991).

Olumsuz benlik modeli olumlu diğerleri modelini içeren saplantılı bağlanma ise güvenli bağlanmanın aksine düşük bir öz saygıyı ve başkaları tarafından onaylanma ihtiyacını barındırmaktadır. Saplantılı bağlanma tipine sahip olan insanlar diğer kişilerin güvenlerini ve onaylarını elde etmek konusunda kaygı duyarlar (Bartholomew ve Shaver 1998).

Olumsuz benlik modeli ve olumsuz diğerleri modelini içeren korkulu bağlanma tipine sahip insanlar ise yakınlık kurmaktan kaçınırlar. Bu yakınlıktan kaçınma davranışının arkasında ise insanların güvenilmez olması düşüncesi ve aynı zamanda kişinin kendisinin de sevilme duygusu yatmaktadır (Bartholomew ve Horowitz 1991).

Olumlu benlik olumsuz diğerleri modelini içeren kayıtsız bağlanma stiline sahip kişiler ise yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar böylelikle benlik duygularını kuvvetlendirerek kendilerini hayal kırıklıklarına karşı bir savunma mekanizması gerçekleştirirler (Bartholomew ve Horowitz 1991).

3. GÖNÜLLÜLÜK

Gönüllük kavramı, gönüllü çalışma karşılığında herhangi bir ücret almadan, yakınlık bağlarından bağımsız kişilere sağlanan destekler olarak tanımlanmaktadır (Tilly & Tilly, 1994). Buradan hareketle gönüllülük, zamanın başkalarına fayda sağlayacak şekilde kullanılması ve bu çalışma karşılığında bir ücret alınmaması olarak ifade edilebilir (Smith, 1981). STK'larda (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı [TÜSEV], 2013) ortak bir kabul ile gönüllülüğü; bir karşılık beklentisi içerisinde olmadan, kişinin özgür kararı ile gerçekleştirmiş olduğu ve toplumsal faydaya katkı sağlayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu tanımlardan yola çıkarak bir eylemin gönüllük olarak kabul edilebilmesi için yapılan eylem karşısında bir ücret alınmaması ve insanların yararına faaliyetler içeriyor olması gerekmektedir.

Gönüllük resmi (formel) ve resmi olmayan (informel) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Resmi gönüllük kişinin yürütmüş olduğu faaliyeti bir organizasyona üye olarak gerçekleştirmesidir. Resmi olmayan gönüllük ise bir organizasyona bağlı olmadan anlık olarak çevresine yaptığı yardımlardır. Resmi gönüllülük, resmi olmayan gönüllükten farklı olarak, faaliyetler spontane bir şekilde değil, belirli bir yapıya ve plana sahip bir şekilde gerçekleştirmektedir (Amato, 1990). Bu noktada belirtmek gerekir ki, bu çalışmada ifade edilen gönüllük kavramı bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmayı kapsayan resmi gönüllülüğü içermektedir.

2. BÖLÜM: YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada kişilerin sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde kişilik özelliklerinin ve bağlanma stillerinin etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini evren içerisinde kartopu örnekleme yöntemi ile %50,4 sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmuş, %49,6 sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmamış 268 kişiden oluşmaktadır.

2.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmuş 135 kişi ve sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmamış 133 kişi toplamda 268 kişi ile sınırlı kalmıştır. Buna ek olarak çalışmaya katılarak anket dolduran kişilerin verdikleri cevapları gerçekçi bir şekilde verdiği varsayılmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmada yer alan verilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Sosyo-Demografik Özellikler, İlişki Ölçeği Anketi ve Beş Faktör Kişilik Envanteri ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeklere ait bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.4.1. Demografik Özellikler Formu

Çalışmanın amacından hareketle geliştirilen formda 9 soru bulunmaktadır. Sorular kişinin cinsiyetini, yaşını, ilişki durumunu, eğitim seviyesini, aylık ortalama gelirini, bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olup olmadığını, bebeklik ve erken

çocukluk döneminde birincil bakım vereninin kim olduğunu, annesinin eğitim seviyesi ve babasının eğitim seviyesini içermektedir.

2.4.2. İlişki Ölçeği Anketi

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) geliştirmiş olduğu ilişki ölçeğini dilimize Sümer ve Güngör tarafından 1999 yılında uyarlaması yapılmıştır. Ölçek 17 sorudan oluşup dört faktör olan güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma faktörlerini içermektedir. Sümer ve Güngör (1999) yaptığı araştırmada ölçeğin faktörlerinin güvenirlik değerlerinin .54 ile .61 arasında değiştiğini bulunmuştur. Ölçeğe ait sorular aşağıda Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. İlişki Ölçeği Soruları

Soru Kodu	Soru İfadesi
İÖ1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem.
İÖ2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.
İÖ3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.
İÖ4	Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.
İÖ5	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.
İÖ6	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.
İÖ7	Yalnız kalmaktan korkarım.
İÖ8	Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.
İÖ9	Başkalarına tamamiyle güvenmekte zorlanırım.
İÖ10	Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.
İÖ11	Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.
İÖ12	Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.
İÖ13	Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.
İÖ14	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.
İÖ15	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.
İÖ16	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.
İÖ17	Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.

2.4.3. Beş Faktör Kişilik Envanteri

John, Donahue ve Kentle 1991 yılında Beş Faktör Kişilik Ölçeğini geliştirmiştir. Ölçek 44 sorudan oluşmakta olup beş faktör olan dışadönüklük, sorumluluk, duygusal dengesizlik, açıklık ve uyumluluk faktörlerinden oluşmaktadır. Güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla ; dışadönüklük, .88; sorumluluk, .82, nevrotizm, .84; açıklık, .81. ve uyumluluk, .79'dur.

Ölçek, Alkan 2007 yılında güvenilirlik araştırması yapılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışma üçyüzbeş üniversite eğitim gören kişiler ile gerçekleştirilmiş olup ölçeğin iç tutarlılığı .87 olarak tespit edilmiştir ve boyutlar orijinal ölçeğin faktör yapısına uygun olarak 5 faktör olarak ortaya bulunmuştur. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük, .89; sorumluluk, .79; nevrotizm, .79; açıklık, .79; uyumluluk, .67 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ait sorular aşağıda Tablo 2.2'de gösterilmektedir.

Tablo 2.2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği Soruları

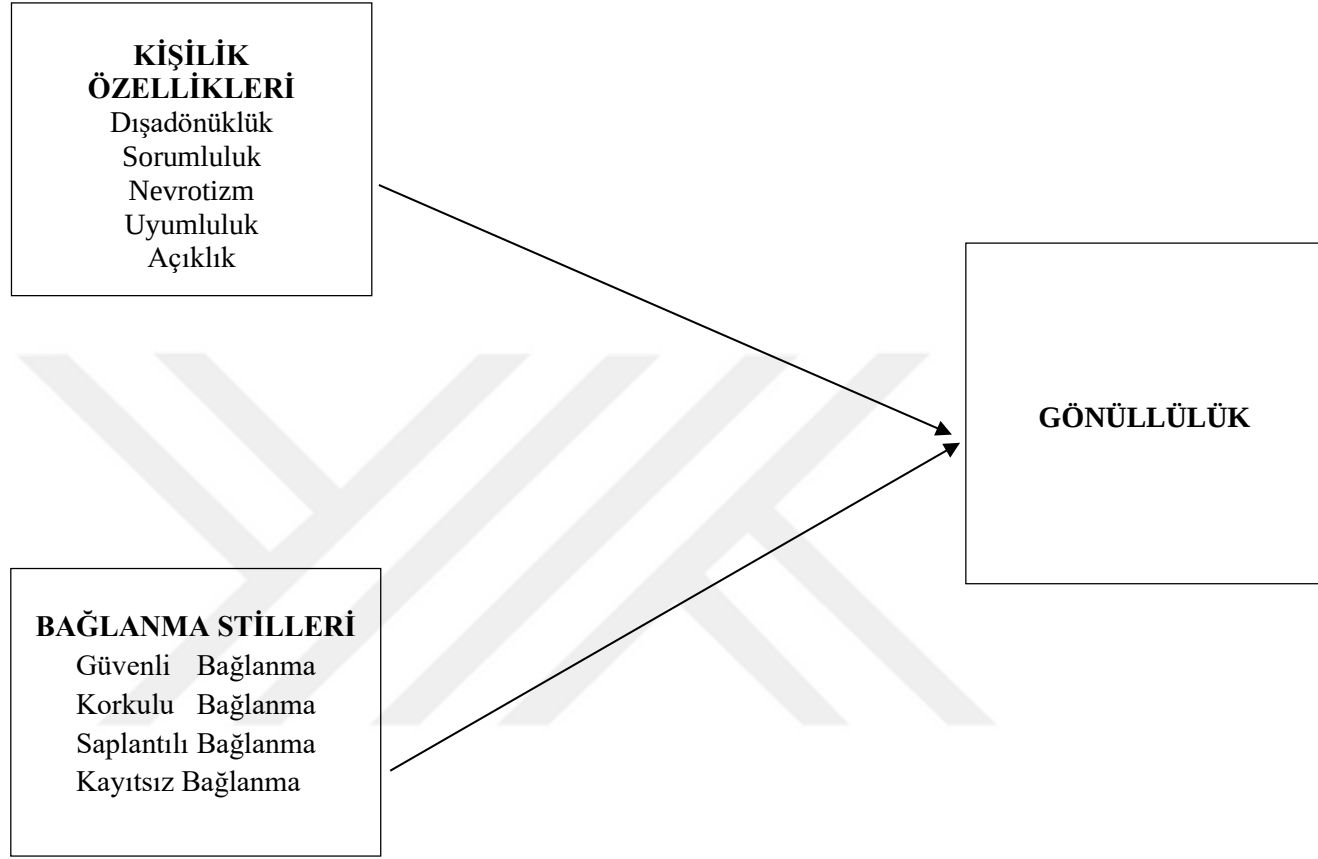
Soru Kodu	Soru İfadesi
BKÖ1	Konuşkan biriyim.
BKÖ2	Başkalarının hatasını bulmaya yatkınım.
BKÖ3	Bir işi tam yaparım.
BKÖ4	Karamsar, hüzünlü biriyim.
BKÖ5	Orijinal biriyim, yeni fikirler üretirim.
BKÖ6	İçine kapanık biriyim.
BKÖ7	Yardım severim.
BKÖ8	Bazen dikkatsiz davranabiliyorum.
BKÖ9	Rahatım, strese girmem.
BKÖ10	Pek çok şeyi merak ederim.
BKÖ11	Enerji doluyum.
BKÖ12	Başkaları ile ağız dalaşı (sözlü kavga) başlatırım.
BKÖ13	Bir görevin verilmesi için güvenilir biriyim.
BKÖ14	Gergin olabilirim.
BKÖ15	Zeki, derin düşünebilen biriyim.
BKÖ16	Diğer insanları heveslendiririm.
BKÖ17	Bağışlayıcıyım.
BKÖ18	Dağınık biriyim, çok derli toplu biri değilim.
BKÖ19	Endişeli biriyim.
BKÖ20	Hayal gücüm kuvvetlidir.
BKÖ21	Sessizim.
BKÖ22	Başka insanların güvendiği biriyim.
BKÖ23	Tembel olmaya eğilimliyim.
BKÖ24	Duygusal olarak dengeliyim, kolay kolay mutsuz olmam.
BKÖ25	Yaratıcıyım.
BKÖ26	Çekingen değilim, girişkenim.
BKÖ27	Başka insanlara karşı soğuk ve ilgisizim.
BKÖ28	Bir işi bitirmeden yarım bırakmam.
BKÖ29	Duygu durumum değişkendir.
BKÖ30	Sanatsal ve estetik şeyler benim için önemlidir
BKÖ31	Bazen utangaç ve çekingenim.
BKÖ32	Herkese karşı düşünceli ve saygılıyım.
BKÖ33	Yaptığım şeyleri etkin, hakkını vererek, iyi yaparım.
BKÖ34	Gergin durumlarda, ortamlarda sakin kalabilirim.
BKÖ35	Rutin, tek düze şeyleri yapmayı tercih ederim.
BKÖ36	Dışa dönük sosyal biriyim.
BKÖ37	Bazen diğer insanlara kaba davranırım.
BKÖ38	Plan yapar ve bu planları uygulayırım.
BKÖ39	Çabuk heyecanlanırım.
BKÖ40	Fikirlerle oynamayı, düşünmeyi severim.

BKÖ41	Sanata karşı pek ilgili değilim.
BKÖ42	Başkaları ile yardımlaşmayı severim.
BKÖ43	Dikkatim çabuk dağılır.
BKÖ44	Sanat, müzik ve edebiyatla ilgiliyimdir.

2.5. Model ve Hipotezler

Araştırma modeli Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırma modelinde gösterilen 2 hipotez şu şekilde kurulmuştur:

H1: Kişilik özelliklerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Bağlanma stillerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

3.

BÖLÜM: BULGULAR

3.1. Veri Çözümleme Yöntemi

Çalışmada kullanılan ankette ait ölçekte ki sorular 5'li likert ölçeği kullanılarak cevaplar elde edilmiştir. Likert ölçekte kullanılan ifadeler ve bu ifadelerin karşılıkları İlişki Ölçeği Anketi için 1: Beni hiç tanımlamıyorum- 5: Tamamıyla beni tanımlıyor, Beş Faktör Kişilik Anketi için ise 1: Kesinlikle katılmıyorum- 5: Kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Anketin ilk bölümü katılımcılara ait demografik bilgileri elde etmeye yönelik 9 soruyu kapsamaktadır. Çalışmadan elde edilen verilere öncelikli olarak güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Ankette kullanılan ölçeklere ait değişkenlerin gruplandırılması amacıyla faktör analizleri yapılmıştır. Araştırmada ortaya konulan hipotezleri test etmek için korelasyon ve T testi analizi yapılmıştır.

3.2. Araştırmaya Katılanlar Hakkında Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada ölçüme dahil edilen ve kullanılan anket sayısı 265'tir. Katılımcılara ait demografik bilgilerin yüzde ve frekansı aşağıda ki Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Demografik Bilgiler İle İlgili Sorulara Ait Veriler

Demografik Bilgiler			
		Frekans	%
Sivil Toplum Kuruluşunda Gönüllü Olma	Evet	135	50,4
	Hayır	133	49,6
Cinsiyet	Kadın	193	72,6
	Erkek	73	27,4
Yaş	18-25	115	43
	26-30	103	38
	31-40	26	10
	41-50+	24	9
İlişki Durumu	Var	138	52,1
	Yok	147	47,9
Eğitim Seviyesi	İlkokul	1	0,4
	Ortaokul	1	0,4
	Lise	5	1,9
	Üniversite	174	65,2
	Yüksek Lisans	74	27,7
	Doktora	12	4,5
Ortalama Aylık Gelir	0-2.000	83	31,3
	2.001-4.000	92	34,7
	4.001-6.000	39	14,7
	6.001-8.000	21	7,9
	8.001-10.000	10	3,8
	10.001+	20	7,5
Bebekli ve Erken Çocukluk Döneminde Birincil Bakım Veren Kişi	Anne	256	95,5
	Diğer	12	4,5
Anne Eğitim Seviyesi	Hiç okula gitmemiş	18	6,7
	İlkokul	112	41,8
	Ortaokul	34	12,7
	Lise	64	23,9
	Üniversite	34	12,7
	Yüksek Lisans	4	1,5
	Doktora	2	0,7
Baba Eğitim Seviyesi	Hiç okula gitmemiş	9	3,4
	İlkokul	78	29,1
	Ortaokul	35	13,1
	Lise	77	28,7
	Üniversite	64	23,9
	Yüksek Lisans	1	0,4
	Doktora	4	1,5

Tablodan hareketle katılımcıların %50,4'ü bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmuşken %49,6'sı bugüne kadar hiçbir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmamıştır. Dağılım dengeli bir şekilde seyretmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımının ise kadın katılımcı oranının (%72,6) erkek katılımcı oranından (%27,4) yüksek olduğunu söylenebilmektedir. Katılımcıların yaş oranlarına bakıldığında ise ağırlıklı olarak 18-30 (%81) aralığında seyrettiği görülmektedir. Mevcutta ilişkisi olanların oranı %52,1, ilişkisi olmayanların oranı ise %47,9'dur. Dengeli bir dağılım mevcuttur. Kişilerin ağırlıklı eğitim seviyesi ise Lisans (%65,2) ve Yüksek Lisans (27,7) iken katılımcıların annelerinin eğitim seviyesi ağırlıklı olarak ilkökul (%41,8) babalarının eğitim seviyesi ağırlıkları ilk okul (%29,1), lise (%23,9) ve üniversite (%12,7) olarak dağılmaktadır. Kişilerin aylık ortalama gelirleri ise ağırlıklı olarak 0-2.000 (%31,3), 2.001-4.000(%34,7), 4.001-6.000(%14,7) şeklindedir. Kişilerin bebeklik ve erken çocukluk döneminde birincil bakım veren kişi ise %95,5 annedir.

3.3. Faktör ve Güvenilirlik Analizi

3.3.1. İlişki Ölçeği

İlişki ölçeğine ait aynı boyutu ait değişkenlerin sınıflandırmak amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. İlişki Ölçeğine ait alt boyutlu ve 17 sorudan oluşan ölçekte birbirine yakın faktör yükler olan sorular, örnekleme yeterlilik ölçüsü 0.50'nin altında kalan, faktörün altında tek kalan maddeler dikkate alınarak analizden 'İÖ1, İÖ2, İÖ4, İÖ5, İÖ7, İÖ8, İÖ11, İÖ12, İÖ16, İÖ17 soruları çıkarılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin testi ve Bartlett testi uygulanmıştır.

Tablo 3.2'de gösterilen Kaiser -Mayer- Olkin Measure of Sampling Adequacy analiz sonucunun 0,750>0,5 olması faktör analizi için kullanılan soruların homojen olduğunun göstergesidir. Özetle değişkenlerimiz faktör analizine elverişlidir.

Aynı testte yer alan Bartlett Test of Sphericity'nin Sig.=0,000<0,05 olması da ankette kullanılan soruların anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Açıklanan Toplam Varyans Tablosunda aslında 4 faktör olan ölçeğin 3 faktörde toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kayıtsız bağlanma total varyansın %23,31'ini, güvenli bağlanma %19,82'sini ve korkulu bağlanma %17,81'ini açıklamaktadır. Bu üç boyutun ölçeğe ilişkin açıklanmış olduğu toplam varyans %60,94'tür

Faktör analizi sonucunda elde edilen 3 faktöre güvenilirlik analizi yapılmıştır. Faktörlerin içsel tutarlılık hesaplamasında kullanılan Cronbach Alpha analizinin sonucunda güvenilirlik değerleri kayıtsız bağlanma faktörü için 0,695, güvenli bağlanma faktörü için 0,595, korkulu bağlanma faktörü için 0,671 olarak çıkmıştır.

Tablo 3.2 Bağlanma Stilleri İçin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktörün Adı	Soru Kodu	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik Değeri (Cronbach's Alpha)
Kayıtsız Bağlanma	iö14	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.	,787	23,31	,695
Kayıtsız Bağlanma	iö13	Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.	,721		
Kayıtsız Bağlanma	iö15	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.	,714		
Kayıtsız Bağlanma	iö16	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.	,592		
Güvenli Bağlanma	iö6	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.	,770	19,823	,595
Güvenli Bağlanma	iö10	Başkalarının bana dayanıp bel bağlamsı konusunda oldukça rahatımdır.	,683		
Güvenli Bağlanma	iö3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.	,642		
Korkulu Bağlanma	iö1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem	,848	17,809	,671
Korkulu Bağlanma	iö9	Başklarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım	,807		
Toplam			60,94		
Kaizer Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği			,750		
Bartlett Küresellik Testi Ki Kare			472,645		
sd			36		
p			0		

3.3.2. Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Beş Faktör Kişilik ölçeğinde aynı boyutta olan değişkenlerin sınıflandırmak için faktör analizi uygulanmıştır. Beş Faktör Kişilik Ölçeğine ait alt boyutlu ve 44 sorudan oluşan ölçekte birbirine yakın faktör yüküne ait olan sorular, örnekleme yeterlilik ölçüsü 0.50'nin altında olan, faktörün altında tek kalan sorular dikkate alınarak analizden soruları çıkarılması ile oluşan 27 soruya Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi uygulanmıştır.

Tablo 3.3'de gösterilen Kaiser -Mayer- Olkin Measure of Sampling Adequacy testinin sonucunun $0,858 > 0,5$ olması faktör analizinde kullandığımız soruların homojen olduğunun göstergesidir. Özetle değişkenlerimiz faktör analizine uygundur.

Yine aynı testte Bartlet Test of Sphericity'de $\text{Sig.} = 0,000 < 0,05$ olması da kullanılan soruların anlamlılığını ifade etmektedir.

Açıklanan Toplam Varyans Tablosunda ölçeğin orjinaline uygun olarak 5 faktör de toplandığı görülmüştür. Dışadönüklük boyutu toplam varyansın %17,21'ini, nevroizm boyutu %12,56'sını, sorumluluk boyutu %11,33'ünü açıklık boyutu %10,173'ünü ve uyumluluk boyutu % 7,98'ini açıklamaktadır. Bu beş boyutun ölçeğe ilişkin açıkladıkları total varyans ise %59,26'dır.

Faktör analizi sonucunda elde edilen 5 faktöre güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Faktörlerin içsel tutarlılığı belirlemek için yapılan Cronbach Alpha analizinin sonucunda güvenilirlik değerleri; dışadönüklük boyutu 0,895, nevroizm boyutu 0,807, sorumluluk boyutu 0,820, açıklık boyutu 0,754, uyumluluk boyutu ise 0,737 olarak çıkmıştır.

Tablo 3.3 Beş Faktör Kişilik Özelliği İçin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktörün Adı	Soru Kodu	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik Değeri (Cronbach's Alpha)
Dışadönüklük	BFK6	İçine kapanık biriyim	0,805	17,214	0,895
Dışadönüklük	BFK21	Sessizim	0,799		
Dışadönüklük	BFK36	Dışadönük, sosyal biriyim	0,796		
Dışadönüklük	BFK1	Konuşkan biriyim	0,766		
Dışadönüklük	BFK26	Çekingen değilim, girişkenim	0,759		
Dışadönüklük	BFK27	Başka insanlara karşı soğuk ve ilgisizim	0,707		
Dışadönüklük	BFK11	Enerji doluyum	0,62		
Nevrotizm	BFK19	Endişeli biriyim	0,777	12,56	0,807
Nevrotizm	BFK24	Duygusal olarak dengeliyim, kolay kolay mutsuz olmam	0,701		
Nevrotizm	BFK14	Gergin olabilirim	0,68		
Nevrotizm	BFK9	Rahatım, strese girmem	0,671		
Nevrotizm	BFK4	Karamsar, hüznü biriyim	0,655		
Nevrotizm	BFK29	Duygu durumum (modum) değişkendir	0,603		
Nevrotizm	BFK39	Çabuk heyecanlanırım	0,602		
Sorumluluk	BFK28	Bir işi bitirmeden, yarım bırakmam	0,802	11,335	0,820
Sorumluluk	BFK3	Bir işi tam yaparım	0,783		
Sorumluluk	BFK23	Tembel olmaya eğilimliyim	0,708		
Sorumluluk	BFK38	Plan yapar ve bu planları uygulayırım	0,69		
Sorumluluk	BFK33	Yaptığım şeyleri etkin, hakkını vererek, iyi yaparım	0,623		
Açıklık	BFK25	Yaratıcıyım	0,743	10,173	0,754
Açıklık	BFK5	Orijinal biriyim, yeni fikirler üretirim	0,703		
Açıklık	BFK30	Sanatsal ve estetik şeyler benim için önemlidir	0,703		
Açıklık	BFK15	Zeki, derin düşünebilen biriyim	0,651		
Açıklık	BFK41	Sanata karşı pek ilgili değilim	0,612		
Uyumluluk	BFK7	Yardımseverim	0,757	7,977	0,737
Uyumluluk	BFK22	Başka insanların güvendiği biriyim	0,735		
Uyumluluk	BFK42	Başkaları ile yardımlaşmayı severim	0,719		
Toplam			59,26		
Kaizer Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği			0,858		
Bartlett Küresellik Testi Ki Kare			3237,897		
sd			351		
p			0		

3.4. Korelasyon Analizi

Değişkenlerin kuvvetini ve değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirleyebilmek değişkenlere korelasyon analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizinde beş faktör kişilik özelliğine ait alt boyutların kendi içerisinde, bağlanma stiline ait alt boyutların da kendi içinde ve karşılıklı olan ilişkileri ile ilgili verilere ulaşılmıştır. Tablo 4.4’de ilgili verilerin ait sonuçlara yer verilmiştir. Bu analize ait değerlerin, 0,1-0,29 aralığında olması düşük; 0,30,49 aralığında olması orta; 0,5-1,0 aralığında olması ise yüksek seviyede korelasyonu göstermektedir (Saruhan ve Özdemirci, 2018). Değerlendirmelerde Pearson korelasyon katsayıları kullanılmıştır. Tablo 3.4.’den hareketle, Beş faktör kişilik özellikleri boyutu olan dışa dönüklük boyutu, nevrotizm boyut ile $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde negatif ve düşük yönlü bir ilişkisi ve sorumluluk, açıklık ve uyumluluk boyutları ile $p<0,01$ anlamlılık seviyesinde pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Beş faktör kişilik özelliklerinden olan dışadönüklük boyutunun, bağlanma stillerinden olan kayıtsız bağlanma ile orta düzeyde, korkulu bağlanma ile düşük, $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü bir ilişkisi diğer bir bağlanma stili olan güvenli bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve orta seviyede ilişki bulunmuştur.

Beş faktör kişilik özelliği boyutu olan nevrotizm boyutu ile sorumluluk boyutu ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve düşük seviyede bir ilişkisi bulunmaktadır. Açıklık ve Uyumluluk kişilik özellikleri ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bağlanma stillerinden kayıtsız, güvenli ve korkulu bağlanma stilleri ile de anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Beş faktör kişilik özelliği boyutu olan sorumluluk boyutu ile açıklık ve uyumluluk boyutu ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve düşük seviyede bir ilişkisi bulunmuştur. Bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanma stili ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve düşük seviyede ilişkisi bulunmaktadır. Diğer bağlanma stilleri olan güvenli ve korkulu bağlanma ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Beş faktör kişilik özelliği boyutu olan açıklık boyutu ile uyumluluk boyutu arasında $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve düşük seviyede ilişki bulunmuştur. Bağlanma stillerinden güvenli bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve düşük seviyede bir ilişki bulunurken kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Beş faktör kişilik özelliği olan uyumluluk boyutunun bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve düşük seviyede, güvenli bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve düşük seviyede, korkulu bağlanma stili ile $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve düşük seviyede bir ilişki bulunmuştur.

Bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanmanın güvenli bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve orta seviyede bir ilişki korkulu bağlanma ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve orta seviyede ilişki bulunmuştur.

Bağlanma stillerinden güvenli bağlanmanın korkulu bağlanma stili ile $p<0,01$ anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ve düşük seviyede bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3.4. Değişken Boyutlarının Birbiri ile Korelasyonu

FAKTÖR	1	2	3	4	5	6	7	8
DIŞADÖNÜKLÜK (1)	1	-,150*	,400**	,293**	,384**	-,445**	,350**	-,223**
NEVROTİZM (2)	-,150*	1	-,250**	-,093	,039	,110	,054	,085
SORUMLULUK (3)	,400**	-,250**	1	,279**	,385**	-,238**	,079	-,117
AÇIKLIK (4)	,293**	-,093	,279**	1	,241**	-,102	,204**	-,063
UYUMLULUK(5)	,384**	,039	,385**	,241**	1	-,278**	,255**	-,136*
KAYITSIZ (6)	-,445**	,110	-,238**	-,102	-,278**	1	-,304**	,353**
GÜVENLİ (7)	,350**	,054	,079	,204**	,255**	-,304**	1	-,296**
KORKULU (8)	-,223**	,085	-,117	-,063	-,136*	,353**	-,296**	1

Örneklem Büyüklüğü = 267 *p<0,05

**p<0,01

3.5. Hipotez Testleri

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olma davranışının kişilik özellikleri ve bağlanma tipleri üzerinde ki etkisinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla için t-testi kullanılmıştır. T-testi sonucuna ilişkin veriler aşağıda ki Tablo 3.5’de gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Sivil toplumlar da gönüllü olma davranışının kişilik özellikleri ve bağlanma tiplerine göre farklılaşmasına ilişkin T-testi tablosu

Boyutlar	Gönüllü Olma Durumu	N	X	SS	F	P
Dışadönüklük	Evet	135	3,7418	,84560	1,204	,152
	Hayır	132	3,5844	,94158		
Nevrotizm	Evet	135	3,3577	,80734	,037	,683
	Hayır	132	3,3972	,77331		
Sorumluluk	Evet	135	4,0104	,70280	1,530	,042
	Hayır	132	3,8197	,81806		
Açıklık	Evet	135	4,1363	,65319	,250	,000
	Hayır	132	3,8394	,70438		
Uyumluluk	Evet	135	4,4691	,54071	1,739	,016
	Hayır	132	4,2904	,65951		
Kayıtsız	Evet	135	2,3685	,86539	,040	,087
	Hayır	132	2,5492	,85239		
Güvenli	Evet	135	3,1086	,90771	,135	,087
	Hayır	132	2,9217	,86674		
Korkulu	Evet	135	3,3296	1,06533	4,663	,686
	Hayır	132	3,3788	,91452		

Temelde iki ana hipotez altında 8 alt hipotez bulunmaktadır. Analiz sonucundan hareketle;

H1: Kişilik özelliklerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1a: Dışadönüklük boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1b: Nevrotizm boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1c: Sorumluluk boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1d: Açıklık boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1e: Uyumluluk boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde bir etkisi vardır.

Tablo 3.5.' de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde kişilik özellikleri boyutlarından olan sorumluluk ($p=0,042$), açıklık ($p=0,000$) ve uyumluluk ($p=0,016$) boyutlarının gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir farklılık bulunmuş iken dışadönüklük ($p=0,152$) ve nevrozizm ($p=0,683$) boyutunun gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buradan hareketle sorumluluk, uyumluluk ve açıklık boyutu yüksek olan kişiler sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmaya daha eğilimlidir.

Özetle Tablo 3.5. 'den elde edilen verilere göre H1c, H1d, H1e kabul edilirken, H1a ve H1b ret edilmiştir.

H2: Bağlanma stillerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2a: Kayıtsız bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2b: Güvenli bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2c: Korkulu bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Bağlanma tiplerini ele aldığımızda ise kayıtsız bağlanma ($p=0,087$), güvenli bağlanma ($p=0,087$) ve korkulu bağlanmanın ($p=0,686$) kişinin sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark barındırmadığı bulunmuştur.

Tablo 3.5.'den elde edilen verilere göre H2a, H2b, H2c ret edilmiştir.

Tablo 3.6. Araştırma Hipotezlerinin Analiz Sonuçları

Hipotez	Hipotez Adı	Kabul/Ret
H_{1a}	Dışadönüklük boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H_{1b}	Nevrotizm boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H_{1c}	Sorumluluk boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H_{1d}	Açıklık boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H_{1e}	Uyumluluk boyutunun sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H_{2a}	Kayıtsız bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H_{2b}	Güvenli bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H_{2c}	Korkulu bağlanma tipinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Ret

4.BÖLÜM: SONUÇ VE TARTIŞMA

Gerçekleştirilen çalışmada kişilerin sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde sahip oldukları kişilik özellikleri ve bağlanma stilleri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmuş 135 kişi ve sivil toplumda gönüllü olmamış 133 kişi toplamda 268 kişiden elde edilen anket sonuçları kullanılarak sivil toplumlarda gönüllü olma davranışının kişilik özellikleri ve bağlanma tipleri üzerinde ki etkisinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t-testi kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk hipotezi kişilik özelliklerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğudur. Beş faktör kişilik özelliklerine ait beş alt boyuttan dışadönüklük boyutunun bir ucunda eğlenceyi sevme, konuşkan, şakacı, sevecen ve sosyal özellikleri içerirken bu boyutun diğer ucunda bulunan içedönüklük ise çekingen olma, mesafeli durma, ketum olma, sessiz kalma, edilgen ve yalnızlığı sevme özelliklerini barındırmaktadır (McCrea ve Costa, 1990). Araştırmadan elde edilen sonuç, dışadönüklük boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığıdır.

Beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutu olan nevrozizm boyutunun bir ucunda kaygılı, güvensiz davranışlar yer alırken diğer boyutunda sakin, rahat, duygusal tutarlılığa sahip ve uyumlu kişilik özellikleri göstermektedirler (McCrea ve Costa, 1990). Araştırmadan elde edilen sonuç, nevrozizm boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığıdır.

Beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutu olan sorumluluk boyutunun bir ucu çalışkan olmayı, dakik olmayı, iyi organize olmayı, hırs ve azmi barındırırken diğer ucu dikkatsizliği, dağınıklığı, amaçsız olmayı ve ihmalkarlığı barındırmaktadır (McCrea ve Costa, 1990). Araştırmadan elde edilen sonuç, sorumluluk boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Buradan hareketle sorumluluk boyutu yüksek olan kişiler sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmaya daha eğilimlidirler.

Beş faktör kişilik özelliklerinin boyutu olan açıklık boyutunun bir ucu farklı deneyim arayışında ve isteğinde olan geleneksel ve kalıplaşmış yapıları sorgulayan ve özgür düşünme eğilimini barındırırken diğer ucu alışkanlıklara bağlı kalma, tutucu ve fazla meraklı olmama eğilimini barındırmaktadır (McCrea ve Costa, 1990). Araştırmadan elde edilen sonuç, açıklık boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Buradan hareketle açıklık boyutu yüksek olan kişiler sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmaya daha eğilimlidirler.

Beş faktör kişilik özelliklerinin boyutu olan uyumluluk boyutunun bir ucu uysal, güvenilir, yardımsever, cömert, kabul edici özellikleri içerirken diğer ucu şüpheli, eleştirici, sinirli, cimri ve düşmanca özellikleri barındırmaktadır (McCrea ve Costa, 1990). Araştırmadan elde edilen sonuç, uyumluluk boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Buradan hareketle uyumluluk boyutu yüksek olan kişiler sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmaya daha eğilimlidirler.

Araştırmanın ikinci hipotezi, bağlanma stillerinin sivil toplumda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğudur. Bağlanma stillerinin 3 alt boyuttan güvenli bağlanma boyutu, dışsal bir onaydan bağımsız gelişmiş öz saygı ve içselleştirilmiş bir sevebilirlik duygusunu içermektedir. Güvenli bağlanan kişiler ilişkilerde yakınlık kurma konusunda rahattırlar ve kendi benlikleri ile ilgili değerli ve sevebilirlik duygusunu içselleştirmişlerdir (Bartholomew ve Horowitz 1991). Araştırmadan elde edilen sonuç, güvenli bağlanma boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı yönündedir.

Bağlanma stillerinin boyutu olan korkulu bağlanma tipine sahip kişiler yakınlık kurmaktan kaçınırlar. Bu yakınlıktan kaçınma davranışının temelinde ise insanların güvenilmez olması düşüncesi ve aynı zamanda kişinin kendisinin de sevilmeme duygusu yatmaktadır (Bartholomew ve Horowitz 1991). Araştırmadan elde edilen sonuç, korkulu bağlanma boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı yönündedir.

Bağlanma stillerinin boyutu olan kayıtsız bağlanma tipine sahip kişiler ise yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar böylelikle özerklik, kendini koruma ve inciltilmezlik

duygularını geliştirerek kendilerini hayal kırıklıklarına karşı korumaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz 1991). Araştırmadan elde edilen sonuç, kayıtsız bağlanma boyutunun sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı yönündedir.

Özetle bu araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinden olan sorumluluk, açıklık ve uyumluluk boyutlarının sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer beş faktör kişilik boyutları olan dışadönüklük ve nevrozizm boyutlarının ise sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle sorumluluk, uyumluluk ve açıklık boyutu yüksek olan kişiler sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmaya daha eğimli olduğu söylenebilmektedir. Bağlanma tiplerini ele aldığımızda ise güvenli bağlanma, korkulu bağlanma ve kayıtsız bağlanmanın kişinin sivil toplum kuruluşunda gönüllü olma davranışı üzerinde anlamlı bir fark barındırmadığı ortaya konulmuştur. Gönüllü olma davranışı üzerinde alanda çok fazla çalışma olmaması nedeni ile çalışma farklı örneklem grupları ile tekrarlanabileceği gibi farklı kişilik ve bağlanma kuramlarına ait ölçeklerle gönüllü olma davranışı üzerinde etkisinin araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1927). *Understanding Human Nature*, New York: Greenberg.
- Adler, A. (1964). *Superiority and social interest: A collection of later writings* (Ed. H.L. Ansbacher ve R.R. Ansbacher), New York: Norton.
- Adler, A. (1969). *The science of living*, New York: Anchor Books.
- Ağaçcı, O. (2019). *Kişilik Tipleri Envanterinin Geliştirilmesi ve Üniversite Bölümlerinin Kişilik Kodlamalarının Berirlenmesi*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi .
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alkan, N. (2007). *Beş Faktör Kişilik Ölçeği' nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Ankara: Yayınlanmamış Araştırma.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Allport, G. W. (1966). Traits revisited, *American Psychologist*, 21, 1-10.
- Amato, P. (1990). "Personality and social network involvement as predictors of helping behavior in everyday life." *Social Psychology Quarterly*, 53:31-43.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*.(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244. doi: 10.1037/0022-3514.61.2.226.
- Basım, H., Çetin, F., Tabak, A. (2009). "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi". *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.
- Bazana, P.G. ve Stelmack, R.M. (2004). Stability of personality across the life span: A meta-analysis. R. M. Stelmak, (Ed.), *On the psychology of personality içinde*. Elsevier Ltd.
- Borgatta, E. F. (1964). The structure of personality characteristics. *Behavioral Science*, 9, 8-17.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.

- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Vol. 3. Loss*. New York: Random House.
- Burger, J. M., (2006). *Kişilik, (Çev: İ. D. E. Sarioğlu), Kaknüs Yayınları, İstanbul*.
- Caspi, A., Roberts, B. W. ve Shiner, R. L. (2005). Personality development: Stability and change. *Annual Review of Psychology*, 56, 453-484.
- Cattell, R. (1950). *Personality: A systematic, theoretical, and factual study*, New York: McGraw Hill.
- Cattell, R. (1973). *Personality and mood by questionnaire*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Cattell, R. (1979). *Personality and learning theory. Vol. 1: The structure of personality in its environment*, New York: Springer.
- Cattell, R. B. (1956). Validation and intensification of the sixteen personality factor questionnaire. *Journal of Clinical Psychology*, 12 (3), 205-214.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64 (1), 21-50.
- Cüceloğlu, D., 1997, *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Davis, M. F. ve Mattoon, M. A. (2006). Reliability and validity of the Gray-Wheelwrights Jungian Type Survey. *European Journal of Psychological Assessment*, 22(4), 233-239.
- Dollard, J. ve Miller, N. E. (1950). *Personality and psychotherapy: An analysis in terms of learning, thinking and culture*. New York: McGraw-Hill.
- Erikson E. H. (1994). *Identity youth and crisis*, New York: W. W. Norton & Company. Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*, New York: W. W. Norton & Company.
- Erikson, H. E. (1998). *The Life Cycle Completed*, New York: W. W. Norton & Company.
- Ewen, R. B. (1998). *An introduction to theories of personality*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Ewen, R. B. (2003). *An introduction to theories of personality*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Eysenck, H. J. (1951). The organization of personality. *Journal of Personality*, 20 (1), 101-107.
- Eysenck, H. J. (1994). *Personality: Biological foundations*, (Ed. P.A. Vernon) *The neuropsychology of individual differences*, San Diego, CA: Academic Press.
- Eysenck, H. J. (1997). Personality and experimental psychology: The unification of psychology and the possibility of a paradigm, *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1224-1237.

- Eysenck, H. J. ve Eysenck, S. B. (1969). Personality structure and measurement, San Diego: R.R. Knapp.
- Eysenck, H.J. ve Eysenck, M.W. (1985). Personality and individual differences,: A natural science approach, New York: Plenum.
- Feist, J. ve Feist G. J. (2006). Theories of personality, New York: McGraw-Hill.
- Fordham F. (1953). An Introduction to Jung's Psychology, London: Penguin Books.
- Fraley, R. C. & Waller, N. G. (1998). Adult attachment patterns: A test of the typological model. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), Attachment theory and close relationships (pp. 77-114). New York: Guilford Press.
- Freud, S. (1962). The ego and the id, New York: W. W. Norton & Company.
- Freud, S. (1963). Introductory lectures on psychoanalysis, Standard Edition (Vol.15-16).
- Fromm, E. (1941). Escape from freedom, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fromm, E. (1947). Man for himself: An inquiry into the psychology of ethics, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fromm, E. (1955). Sane society, New York: A Fawcett Premier Book.
- Fromm, E. (1964). The heart of man, New York: Harper& Row.
- Fromm, E. (1973). The anatomy of human destructiveness, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Geçtan, E. (2002). Varoluş ve Psikiyatri, Metis Yayınları, İstanbul.
- Geçtan, E. (2004). Psikanaliz ve sonrası, İstanbul: Metis Yayınları.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative description of personality: The big-fi ve factor structure. Journal of Personality and Social Psychology, 59, 1216-1229.
- Griffin, D., & Bartholomew, K. (1994). The metaphysics of measurement: The case of adult attachment. In K. Bartholomew and D. Perlman (Eds.), Attachment processes in adulthood: Advances in personal relationships (Vol. 5, pp. 17-52). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hall, C. S. ve Nordby, V. J. (1973). A primer of Jungian psychology. New York: Taplinger Publishing.
- Hall, C. S. ve Nordby, VJ. (1999). A primer of Jungian psychology, New York: Plume Publications.

- Hall, C.S., Lindzey, G. ve Campbell, J.B. (1997). Theories of personality, New York: John VViley & Sons, Inc.
- Harvey, B. Ve Byrd, M. (2000). Relationships between adolescents attachment styles and family functioning. *Adolesence*, 35 , 345-357.
- Hammer, A. L. (2006). Myers-Briggs Type Indicator. J. H. Greenhaus ve G. A. Callanan (Eds.), *Encyclopedia of Career Development* (pp. 524-527) içinde. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Hirsh, S. K. ve Kummerow, J. M. (1989). *LIFETypes*. New York: Warner Books.
- Hjelle, L. A. ve Ziegler D. J. (1992). *Personality theories*, New York: McGrawHill
- Horney K. (1945). *Our inner conflicts: A constructive theory of neurosis*, New York: Norton.
- Horney K. (1950). *Neurosis and human growth: The struggle toward selfrealization*, New York: Norton.
- Jersild T. Arthur (1978). *Gençlik Psikolojisi*. (Çev: İbrahim N. Özgür). İstanbul: Takılioğlu Matbaacılık.
- John, O. P., Donahue, E. M., & Kentle, R. L. (1991). *The Big Five Inventory-Versions 4a and 54*. Berkeley: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.
- Jung, C. G. (1966). *Two essays on analytical psychology: Vol. 7* (R. F. C. Hull, Çev.). New Jersey: Princeton University Press.
- Jung, C. G. (1968). *Man and his symbols*, New York: Dell Publications.
- Jung, C. G. (1971). *Psychological types*. In *Collected works: Vol. 6* (R. E C. Hull, Çev.). Princeton, NJ: Princeton University Press (Orijinal eser *Psychologische Typen* adıyla Almanca olarak 1921 yılında yayımlanmıştır).
- Jung, C. G. (1976). *Psychological types (Collected Works of C.G. Jung Vol.6)*, Princeton N J: Princeton University Press.
- Jung, C. G. (1991). *The archetypes and the collective unconscious*, London: Routledge.
- Jung, C. G. (1992). *Two essays on Analytical Psychology*, London: Routledge. Karasar, N. (2004) *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kelly, G. A. (1955). *The psychology of personal constructs*, New York: Norton.
- Kroegeer, O. ve Thuesen, J. M. (1988). *Type talk: The 16 personality types that determine how we live, love, and work*. New York: Dell Publishing.

- Kobak, R.R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and perceptions of self and others. *Child Development*, 59, 135-146.
- Lawrence, G. D. (1993). *People types & tiger stripes*. Gainesville, FL: Center for Applications of Psychological Type.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being*, New York: Van Nostrand.
- May, R. (1969). *Love and will*, New York: W. W. Norton & Company.
- May, R. (1994). *The discovery of being: writings in existential psychology*, New York: W. W. Norton & Company.
- McCaulley, M. H. (2000). Myers-Briggs Type Indicator: A bridge between counseling and consulting. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 52(2), 117-132.
- McCrae, R. R. (2001). Trait psychology and culture: Exploring intercultural comparisons. *Journal of Personality*, 69, 819-846.
- McCrae, R. R. ve John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor and its applications. *Journal of Personality*, 60 (2), 175-215.
- McCrae, R. R., Jang, K. L., Livesley, W. J., Riemann, R. Ve Angleitner, A. (2001). Sources of structure: Genetic, environmental and artifactual influences on the covariations of personality traits. *Journal of Personality*, 69 (4), 511-535.
- McCrae, R. R. ve Costa, P.T. (1990) *Personality in Adulthood*, New York: Guilford Press.
- Mount, M. K., Barrick, M. R., Scullen, S. M. ve Rounds, J. (2005). Higher-order dimensions of the big five personality traits and the big six vocational interest types. *Personality Psychology*, 58, 447-478.
- Myers, I. B. (1998). *Introduction to type*. Mountain View, CA: Consulting Psychologist Press.
- Norman, W. T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 574-583.
- Quenk, N. L. (2009). *Essentials of Myers-Briggs Type Indicator assessment* (2nd ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Reisoğlu, S.(2014). Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarını Yordamada Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Mizah Tarzları Ve Duygusal Zekânın Rolü.(Yayınlanmamış doktora tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Rogers, R. C. (1959). *A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships, as developed in the client-centered framework*, (Ed. S. Koch) *Psychology: A study of a science* (Vol. 3) New York: McGrawHill.

- Rogers, R. C. (1961). On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy, Boston: Houghton Mifflin.
- Rosati, P. (1993). Student retention from first-year engineering related to personality type. Proceedings, Frontiers in Education Conference (pp. 37-39) içinde. Washington, USA.
- Rosati, P. (1998). Academic progress of Canadian engineering students in terms of MBTI personality type. International Journal of Engineering Education, 14(5), 322-327.
- Saucier G, Goldberg LR. (2003). The structure of personality attributes. In Barrick MR, Ryan AM (Eds.), Personality and work (pp. 1–29). San Francisco: Jossey-Bass.
- Saruhan, Ş. C. Ve Özdemirci., A. (2018). Bilim, Felsefe ve Metodoloji. İstanbul: Beta Yayınları.
- Schmitt, D. P., Allik, J., McCrae, R. R. ve Benet-Martinez, V. (2007). The geographic distribution of big fi ve personality traits: Patterns and profi les of human self-description across 56 nations. Journal of Cross-Cultural Psychology, 38 (2), 173-212.
- Schultz, DP. ve Schultz S. E. (2002). Modern psikoloji tarihi, (Çev. Y. Aslay), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sharp, D. (1987). Personality types: Jung's model of typology. Toronto: Inner City Books.
- Shaver P. R., & Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. Attachment and Human Development, 4, 133-161.
- Skinner, B. F. (1953). Science and human behavior, New York: Macmillan.
- Skinner, B. F. (1971). Beyond freedom and dignity, New York: Knopf.
- Skinner, B. F. (1976). About behaviorism, New York: Knopf.
- Smith, D.H. (1981). “Altruism, volunteer, and volunteering.” Journal of Voluntary Action Research, 10:21-36.
- Sullivan H. S. (1947). Conceptions of modern psychiatry. Washington DC: William Alanson White Psychiatric Foundation.
- Sullivan H. S. (1950). The illusion of personal individuality, Psychiatry, 13 (3) 317- 332.
- Sullivan H. S. (1953). The interpersonal theory of psychiatry. New York: Norton.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. Türk Psikoloji Dergisi, 14: 71-106.
- Sümer, M. (2006). Yetişkinlerin Bağlanma Stilllerinin Duygusal Zekâ, İlişkiye Bağlılık, İlişkide Algılanan Tatmin ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Thomson, L. (1998). Personality type: An owner's manual: A practical guide to understanding yourself and others through typology. Boston: Shambhala Publications.
- Tilly, C., & Tilly, C. (1994). "Capitalist work and labor markets." Handbook of economic sociology (içinde), Eds. N. J. Smelser, & R. Swedberg, Princeton, NJ: Princeton University Press, 283-313.
- TÜSEV. (2013). Sivil toplum izleme raporu. İstanbul: TÜSEV yayınları.
- Watson, J.B. ve Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions, Journal of Experimental Psychology, 3, 1-14.
- Wiggins, J.S. (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. Journal of Personality and Social Psychology, 3(37), 395-412.
- Yazgan İnanç, B., Yerlikaya, E., (2012). Kişilik Kuramları, Pegem Akademi..

EK 1. Demografik Form

- 1) Cinsiyetiniz
 - ☐ Kadın
 - ☐ Erkek
- 2) Kaç yaşındasınız?
- 3) İlişki durumunuz nedir?
 - ☐ Var
 - ☐ Yok
- 4) Eğitim seviyeniz nedir?
 - ☐ İlkokul
 - ☐ Ortaokul
 - ☐ Lise
 - ☐ Üniversite
 - ☐ Yüksek Lisans
 - ☐ Doktora
- 5) Aylık ortalama geliriniz nedir?
 - ☐ 0 – 2000
 - ☐ 2001 – 4000
 - ☐ 4001 – 6000
 - ☐ 6001 – 8000
 - ☐ 8001 – 10000
 - ☐ 10001 ve üstü
- 6) Bir sivil toplum kuruluşunda hiç gönüllü oldunuz mu?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
- 7) Bebeklik ve erken çocukluk döneminde birincil bakım vereniniz kimdir?
 - ☐ Anne
 - ☐ Baba
 - ☐ Bakıcı
 - ☐ Akraba
 - ☐ Diğer

8) Annenizin eğitim seviyesi nedir?

- ☐ Hiç okula gitmemiş
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

9) Babanızın eğitim seviyesi nedir?

- ☐ Hiç okula gitmemiş
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

EK 2. Beş Faktör Kişilik Anketi

Aşağıda, insanların kendilerini ve kişilik özelliklerini anlatmak için kullandıkları bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını size uygun olan rakama işaret koyarak değerlendiriniz.

1: Kesinlikle katılmıyorum----- 5: Kesinlikle katılıyorum

		1	2	3	4	5
1	Konuşkan biriyim					
2	Başkalarının hatasını bulmaya yatkınım					
3	Bir işi tam yaparım					
4	Karamsar, hüzünlü biriyim					
5	Orjinal biriyim, yeni fikirler üretirim					
6	İçine kapanık biriyim					
7	Yardımsesverim					
8	Bazen dikkatsiz davranabiliyorum					
9	Rahatım, strese girmem					
10	Pek çok şeyi merak ederim					
11	Enerji doluyum					
12	Başkaları ile ağız dalışı (sözlü kavga) başlatırım					
13	Bir görevin (çalışma, ödev, iş) verilmesi için güvenilir biriyim					
14	Gergin olabilirim					
15	Zeki, düşünebilen biriyim					
16	Diğer insanları heveslendiririm					
17	Bağışlayıcıyım					
18	Dağınık biriyim, çok derli toplu biri değilim					
19	Endişeli biriyim					
20	Hayal gücüm kuvvetlidir					
21	Sessizim					
22	Başka insanların güvendiği biriyim					
23	Tembel olmaya eğilimliyim					
24	Duygusal olarak dengeliyim, kolay kolay mutsuz olma					
25	Yaratıcıyım					
26	Çekingen değilim, girişkenim					
27	Başka insanlara karşı soğuk ve ilgisizim					
28	Bir işi bitirmeden, yarıda bırakmam					
29	Duygu durumum (modum) değişkendir					
30	Sanatsal ve estetik şeyler benim için önemlidir					
31	Bazen utangaç ve çekingendir					
32	Herkese karşı düşünceli ve saygılıyım					
33	Yaptığım şeyleri etkin, hakkını vererek iyi yaparım					
34	Gergin durumlarda, ortamlarda sakin kalabilirim					
35	Rutin, tek düze şeyleri yapmayı tercih ederim					
36	Dışa dönük, sosyal biriyim					
37	Bazen diğer insanlara kaba davranırım					
38	Plan yapar ve bu planları uygularım					
39	Çabuk heyecanlarım					

40	Fikirlerle oynamayı, benim için ne anlama geldikleri üzerinde düşünmeyi severim					
41	Sanata karşı pek ilgili değilim					
42	Başkaları ile yardımlaşmayı severim					
43	Dikkatim çabuk değişir					
44	Sanat, müzik ve edebiyatla ilgiliyimdir					

EK 3. İlişki Ölçeği Anketi

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyunuz ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını size uygun rakama işaret koyarak değerlendiriniz.

1: Beni hiç tanımlamıyor ----- 5: Tamamıyla beni tanımlıyor

		1	2	3	4	5
1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem.					
2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.					
3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.					
4	Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.					
5	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.					
6	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.					
7	Yalnız kalmaktan korkarım.					
8	Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.					
9	Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.					
10	Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.					
11	Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.					
12	Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.					
13	Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.					
14	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.					
15	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.					
16	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.					
17	Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.					